

KURS ZA STUDENTE O

NASLEĐU I RAZNOLIKOSTI

KURS ZA STUDENTE O **NASLEĐU I RAZNOLIKOSTI**

SEPTEMBAR, 2012

Funded
by the European Union

JP - EU/CoE Support to the
Promotion of Cultural Diversity (PCDK)

Implemented
by the Council of Europe

Ovaj dokument je urađen u okviru zajedničkog projekta "EU/SE Podrška promociji kulturne raznolikosti na Kosovu". Sadržaj ne predstavlja nužno zvaničan stav Evropske unije i/ili Saveza Evrope.

Sadržaj

KURS ZA STUDENTE O NASLEĐU I RAZNOLIKOSTI

1.	ZAHVALNICA	8
1.2	PREDGOVOR	10
1.3	UVOD	14
2.	CILJEVI, ZADACI I REZULTATI UČENJA	18
2.1.	CILJEVI	18
2.2.	ZADACI	18
2.3.	REZULTATI UČENJA	18
3.	KLJUČNA PITANJA KOJA ĆE SE OBRADITI TOKOM KURSA	18
4.	KRATAK PREGLED KURSA	19
5.	PONAŠANJE TOKOM KURSA	19
6.	KRATAK PREGLED KURSA O NASLEĐU I RAZNOLIKOSTI I SPISAK LITERATURE	19
7.	OCENJIVANJE PREDVIĐENOG RADA	50
7.1.	UVOD	50
7.2.	OPCIJE ZA OCENU PREDVIĐENOG RADA	50
8.	RAD NA PROJEKTU KOJI SE NE OCENJUJE	51
8.1.	UVOD	51
8.2.	OPCIJE ZA RAD KOJI SE NE OCENJUJE	51
9.	AKTIVNOSTI I IGRE	52
9.1.	AKTIVNOSTI KOJE SE SPROVODE TOKOM KURSA	53
9.2.	KVIZOVI I IGRE KOJE ĆE SE REALIZOVATI ZA AKTIVNOSTI SA ZAJEDNICOM	57
10.	POSETE LOKALITETA	60
10.1.	IZBOR LOKALITEA	60
10.2.	POSETE	60
11.	UPITNIK ZA POSETE LOKALITETIMA: NASLEĐE I RAZNOLIKOST	62

ZAHVALNICA

Osoblje Projekta za Podršku promocije kulturne raznolikosti želi da se zahvali svim pojedincima i pojedinckama zbog iskazane velike posvećenosti učestvovanjem i neizmerne uloge u izradi studentskog potprograma.

Posebno želimo da spomenemo i zahvalimo studentima i profesorima iz Prištine i Mitrovice zbog veoma konstruktivnog i profesionalnog pristupa projektu i nemerljivog doprinosa u izradi akadem-skog potprograma o kulturnom nasleđu i kulturnoj raznolikosti.

Takođe dugujemo veliku zahvalnost našem stručnjaku g-dži Kirsti Norman zbog nemerljivih instrukcija, pažljivog vođenja i nadgledanja celokupnog procesa, veoma vrednih predloga i zbog same izrade dokumenta, potprograma o nasleđu i raznolikosti.

I naravno želimo da se zahvalimo svim pojedin-cima koji su nas podržali, podelili svoja znanja, is- kazali svoja viđenja, uputstva i ideje i koji su na kraju doprineli uspešnom završetku ovog projekta.

Predgovor

“Nasleđe“ je termin koji je uvek bio težak za objasniti. Nasleđe može biti materijalno, fizičko, opipljivo, ali u određenim slučajevima može biti prvenstveno nematerijalno, duhovno ili metafizičko. Nasleđe je isprepleteno sa kulturnim i prirodnim sredinama koje pomažu definisanju osećaja mesta, svrhe i identiteta. Sve u svemu, nasleđe stvara širok spoznajni pejzaž koji daje značenje i identitet mestu i ljudi koji nastanjuju to mesto. U bilo kojoj formi, nasleđe je jedan od kamena temeljaca u određivanju jedne zajednice.

Iako je jasno od samog naziva, nasleđe ustvari znači nasleđivanje. Nasleđe obuhvata širok spektar značenja kojim se naziva ono što se prenosilo sa generacije na generaciju. Ono pomaže pri utvrđivanju punovažnosti, usidrenja i razumevanja korena zajednice i povezivanje ljudi sa njihovim precima i potomcima. Nasleđe je jednom rečju nosilac poruka.

Ovo znači da nasleđe može biti tumačeno i izmenjeno od strane alternativnih istorijskih verzija, političkih motiva ili subjektivnih mišljenja, što znači da mogu biti prenete izmešane ili veoma različite poruke. Različite višekulturne zajednice na Kosovu, svaka sa svojom bogatom kulturnom istorijom, ali sa istim traumatičnim iskustvima, nasledile su ove raznovrsne poruke, ponekad zajedno sa predrasudama. Različita ali ponekad i iskrivljena značenja

mogu se veoma lako preneti budućim generacijama, sa time produžavajući život nesporazumima. Kako se onda ovaj krug može prekinuti?

Deo učenja istorije je takođe učenje kako analizirati informaciju, meriti njene vrednosti i zauzeti objektivan stav. Shvatiti da postoje različita gledišta, bilo iz ličnih kulturnih iskustava ili iz profesionalnih iskustava i uvažavajući različite istorijske perspective, a zatim učiti kombinovanjem i pročišćavanjem ideja, jeste veština koja mi mislimo da se treba preneti studentima i koja zahteva navođenje i praksu. Nasleđe i raznolikost na Kosovu* je problematična tema, a često i osnova razdora. Međutim kosovsko bogato zajedničko kulturno nasleđe ima moć da igra glavnu ulogu u procesu pomirenja i uvažavanja razlika. Naš projekat je imao za cilj da podrži proces učenja među srpskim i albanskim profesorima i studentima, učesnicima iz Mitrovice i Prištine, koji su došli iz različitih životnih okruženja i profesija, da kroz konstantno podsticanje iznošenja mišljenja u multikulturalnim grupama i preispitivanja postojećih mišljenja alternativnim gledištim. U okviru zajedničkog projekta Evropske unije i Saveta Evrope “Podrška promociji kulturne raznolikosti na Kosovu” (PKRK) održane su brojne radionice Kulturne vrednosti raznih zajednica i razni sistemi verovanja i druga

pitanja su podeljena unutar grupa i između njih.

Po prvi put na Kosovu jedan projekat o nasleđu je našao tvrdo uporište na bazi načela intenzivnog učesničkog procesa. Sam projekat je bio instrumenat obrazovanja kroz dosezanje zajednica različitih etničkih pripadnosti i vodeći dijalog o nasleđu, a potom pronaalaženje koncenzusa o tumačenju raznih tema i pitanja. Zatim, radionice su rezultirale izrađivanjem ovog priručnika, da bi podstakle druge da se uključe u proces preispitivanja, razmene ideja i učenja kroz koji su prošli.

Ovaj "Kurs za studente o nasleđu i raznolikosti" je dostojna kulminacija dvogodišnjeg procesa PKRK projekta. To je praktični priručnik koji prikazuje načine preko kojih se mogu komunicirati, predavati i učiti nasleđe i raznolikost. Mi se nadamo da će naglasak stavljen na objektivnom, diskurzivnom i samokritičkom pristupu biti vredna dopuna postojećem planu i programu, i koji se može primeniti u institucijama visokog obrazovanja tamo gde je reč o nasleđu i raznolikosti i njihovoj uključenosti u svakodnevni profesionalni i lični život.

Proces izrade, pisanja i objavljivanja "Kursa za studente o nasleđu i raznolikosti" odražava stalnu podršku i interes Saveta Evrope za obrazovanje i podizanje svesti i pokazivanju kako višedisciplinarna

priroda nasleđa i obrazovnih procesa može aktivno doprineti uzajamnom razumevanju u podeljenim zajednicama. Kroz naš rad uvereni smo da podrška sistemu obrazovanja na Kosovu je moćan način angažovanja ove generacije u oblikovanju i razumevanju Kosova koje bi želeli preneti svojoj deci u budućnosti.

Mi podstičemo što veću upotrebu ovog materijala i nadamo se da će stumulisati ostale da prošire i razviju dalje pristup učenju nasleđa i razvoju povezujućih i tolerantnih društava u kojima nema predrasuda i diskriminacije.

Robert Palmer

Direktor demokratskog upravljanja,
kulture i raznolikosti
Savet Evrope

* Ovaj naziv ne prejudicira stavove o statusu i u skladu je sa Rezolucijom SBUN 1244 i mišljenjem MSP-a o proglašenju nezavisnosti Kosova.

Predgovor

Širom Evrope kulturno nasleđe je opšte prihvaćen instrumenat kulturnog identiteta. Zaštita našeg zajedničkog nasleđa i promocija kulturne raznolikosti su takođe veoma značajni instrumenti za zbližavanje različitih zajednica i poboljšanje dijaloga između različitih kultura.

Koliko ljudi znaju o kulturnom nasleđu zavisi od rada na promociji nasleđa kao i o sposobnosti Evropljana da se upoznaju i da cene svoju kulturu i kulture drugih zajednica.

Ovo je razlog zašto je jedan od glavnih ciljeva zajedničkog poduhvata Evropske unije i Saveta Evrope, Podrška promociji kulturne raznolikosti (PKRK), povećanje svesti učenika, studenata i stanovništva o značaju kulturnog nasleđa kao zajedničkog dobra, nezavisnog od bilo kakve etničke ili verske pripadnosti.

„Kurs za studente o nasleđu i raznolikosti“ je razvijen da bi se dao doprinos povećanju svestu kroz sveobuhvatan i višedisciplinaran pristup nasleđu i raznolikosti u visokom obrazovanju, podsticanjem aktivnog učešća i kritičkog razmišljanja. Studenti i profesori iz Mitrovice i Prištine bili su uključeni tokom razvoja i stvaranja forme ovog kursa i imali

su mogućnost da u njega unesu njihova različita kulturna porekla i njihova različita gledišta.

Očuvanje i promocija kulturne raznolikosti su među temeljnim načelima Evropske unije, i vodeće načelo u našoj saradnji sa Kosovom. Kroz unapređenje boljeg razumevanja uloge i značaja kulturnog nasleđa, nadam se da će „Kurs za studente o nasleđu i raznolikosti“ dati svoj doprinos u osnaživanju dijaloga između različitih zajednica i u dužem vremenskom roku negovanju procesa pomirenja.

Samuel Žbogar

Šef kancelarije EU/Specijalni predstavnik EU

Uvod

Već neko vreme na Kosovu je primećena potreba za sveobuhvatnim i multidisciplinarnim pristupom nasleđu i raznolikosti u visokom obrazovanju. Dok se razni fakulteti usredsređuju na predmete, kao što su: arhitektura, građevinarstvo i istorija umetnosti, postoji potreba da se ustanovi jedan univerzitetski predmet koji bi obuhvatio sve teme i tretirao svaku temu kao deo jedne veće celine. Prepozajuci ovu potrebu i radeći u skladu sa načelom dostizanja aktivnog učešća sa ciljem potpomaganja procesa stvaranja kursa za studente, zajednički projekat Evropske unije i Saveta Evrope "Podrška promociji kulturne raznolikosti" (PPKR) je uključio studente i profesore različitog akademskog i etničkog porekla na sastavljanju ovog kursa kroz iskustveno učenje. Ove su aktivnosti podstakle samoprocenjivanje o temama vezanim za nasleđe i raznolikost. Kolektivna iskustva i razmatranja raznih pitanja su doprineli izradi i sadržini kursa, odražavajući različite vrednosti, sistema verovanja i prakse relevantne za dve radne grupe iz Mitrovice i Prištine, koje su istovremeno bile i glavni akteri u ovom procesu.

Proces stvaranja kursa je trajao skoro dve godine. Pristup "odozdo-naviše" sledio je metodologiju aktivnog učešća kroz posete lokalitetima, diskusije i radionice. Ceo proces su potpomogli jedan

međunarodni ekspert i dva domaća eksperta u bliskoj saradnji sa timom PPKR-a za razvoj obrazovanja.

Svaka radna grupa je dobijala iskustva iz prve ruke i mogućnost analiziranja pitanja vezanih za nasleđe i raznolikost uz mogućnost da slobodno iskažu svoje mišljenje kroz jedan dugačak proces na akademskom nivou. Radne grupe su takođe predložile metode nastave koje su u skladu sa kontekstom u kojem rade. Sa gledišta metodologije i učešća učesnika, ova aktivnost je bila prva te vrste u regionu, podstičući produktivne intelektualene vežbe koje bi se mogle videti i kao pozitivan primer za razne katedre.

"Kurs za studente o nasleđu i raznolikosti" je napravljen da posluži kao uvodni predmet/kurs o nasleđu i raznolikosti za studente osnovnih studija. Predloženi program i resursi bi se mogli uskladiti shodno sa potrebama konkretnе zajednice ili akademske strukture, uključujući i programe letnjih škola. Kroz temeljno istraživanje i pripremu ovaj kurs bi mogao u budućnosti da se razvije i u program osnovnih studija. U tom smislu važno je napomenuti da ovaj kurs nema elemente diplomskog programa i da sam predstavlja jedan okvir za uvodni predmet. On promoviše nasleđe kao sastavni deo života i ukazuje na holistički pristup nasleđu i raznolikosti. Dalje, on podstiče studente iz svih disciplina da se upoznaju

sa nasleđem što će im pomoći u toku ispitivanja svojih tema interesovanja i mogućnosti povezivanja, i na taj način postepeno da daju doprinos svojim daljim studijama.

Dugi proces sastavljanja ovog priručnika je bio od suštinske važnosti za uključenje studenata i profesora iz Mitrovice i Prištine, koji su dosada imali retku ili nikakvu priliku da se usredsrede na ova pitanja sa njihove tačke gledišta i da izrade jedan zajednički kurs koji bi se mogao izvoditi na Kosovu i na drugim mestima. Zajednička radionica i studijska poseta Italiji dala je obema grupama iskustva u razmeni gledišta u učenju od iskustava jedni drugih, kao i mogućnost razvoja saradnje kada je to moguće.

Kurs za studente je sastavljen iz 14 glava: najpre se daju opisi i koncepti koji se koriste u ovoj oblasti, sa teoretskom bazom i okvirom o nasleđu i raznolikosti. Dalje, kurs pruža holističko shvatanje nasleđa i raznolikosti na Kosovu, povezujući se sa ostalim praksama preko datih primera sa međunarodne prakse. Kurs prezentuje izabrane studije analizirajući nasleđe iz različitih uglova, usredstvujući se na materijalno i nematerijalno kulturno nasleđe kao i na prirodno nasleđe. Vrši se analiza osetljivih pitanja, kao što je etnička pripadnost i podstiče se kritičko razmišljanje o idejama koje su društvene grupe us-

postavile kroz njihove istorijske cikluse. Raznolikost pristupa i sadržaja ima za cilj pridobijanje studenata raznih fakulteta i naglašavanje veza između različitih disciplina.

Mi verujemo da stvaranje kritičke svesti, podstaknuto putem aktivnog učešća studenata na bazi iskustvenog učenja omogućava ljudima da ispituju ideje i gledišta kao i njihov odnos sa okolinom da bi bolje spoznali svet koji ih okružuje. Aktivna komunikacija između profesora i studenata, gde obe strane dobijaju nova saznanja, ispituju i razmišljaju su od suštinske važnosti u stvaranju demokratskog društva.

Mi u PKRK projektu verujemo da bi ovaj kurs za studente mogao imati značajan uticaj u razvoju obrazovne prakse kako u procesu izrade, tako i u samom procesu izvedbe.

PKRK projekat ovim putem izražava spremnost da sarađuje u procesu primene kursa.

Hakan Širer Demir
Vođa tima PKRK

KURS ZA STUDENTE O NASLEĐU I RAZNOLIKOSTI

1. UVOD

Kako se definišu "nasleđe" i "raznolikost" i kako oni oblikuju ljudske odnose. Ova ključna pitanja će biti razmatrana kako studenti i njihovi predavači budu kretali na zajednički put učenja. Nasleđe i raznolikost se tumače na različite načine i ta tumačenja ponekad mogu da budu značajno sukobljena. Ta tumačenja su takođe i dinamična; ona su podložna kontinuiranoj promeni koja je u skladu sa globalizovanim svetom koji se stalno menja. Ovaj kurs ima u vidu da društveni, verski, istorijski, institucionalni i ekonomski diskursi utiču na tumačenje pojmoveva „nasleđe“ i „raznolikost“. Oni imaju sposobnost da stvaraju, manipulišu, objektivizuju, opredmete i stvaraju stereotipe o nasleđu u globalnom društvu. Ovaj kurs je pokušaj da se sagleda način na koji se nasleđe stvara, koristi, u koje svrhe se koristi i od strane koga. Cilj ovoga kursa je da se studenti upoznaju sa sredstvima, rečnikom i pojmovima uz koje će moći sa sigurnošću da se nose sa kompleksnošću ove oblasti, kako bi mogli da izgrade jedno bezbedno i odgovorno društvo koje uvažava razlike unutar i van okvira svetskog nasleđa.

2. CILJEVI, ZADACI I REZULTATI UČENJA

2.1. Ciljevi

- Kratak pregled ideja i upotreba pojmoveva „nasleđe“ i „raznolikost“ i sposobljavanje studenata da razumeju i koriste pojmove u vezi sa nasleđem i raznolikošću koji se koriste u akademskim i institucionalnim krugovima na međunarodnom nivou.
- Omogućavanje sveobuhvatnijeg razumevanja raznolikosti nasleđa na Kosovu u poređenju sa sličnim kursevima koje su trenutno u ponudi u Prištini ili Mitrovici.
- Omogućavanje razumevanja procesa koji vode do stvaranja nasleđa.
- Davanje primera vrsta nasleđa i načina na koji nasleđe može da se koristi.
- Omogućavanje razumevanja mesta kao deo raznolikosti u savremenog životu
- Opremanje studenata teorijskim i praktičnim znanjem potrebnim da to svoje znanje prenesu drugima.

2.2. Zadaci

- Pokazati značaj nasleđa i njegovih potencijala kako bi se ono pravilno ili nepravilno koristilo
- Sprovesti pripremljenu debatu u vezi sa

teorijom i metodologijom nasleđa i vrednosti

- Upoznati studente sa alatima i tehnikama ocenjivanja, uređivanja, rukovođenja i širenje znanja o nasleđu i raznolikosti
- Učiniti kurs interesantnim, interaktivnim, gde će svako učestvoavti i osećati se osnaženim

2.3. Rezultati učenja

Na kraju kursa studenti bi trebalo da pokažu:

- sposobnost zapažanja i kritičkog razmatranja
- sposobnost primene stečenog znanja
- sposobnost pismene i usmene prezentacije
- sposobnost debaštanja na osnovu znanja i uvažavanja mišljenja drugih

3.3. KLJUČNA PITANJA KOJA ĆE SE OBRAĐITI TOKOM KURSA

- Šta je nasleđe?
- Kako se nasleđe stvara? Da li je jedna osoba mogla da stvari nasleđe ili stvaranje nasleđa zahteva neku vrstu institucionalnog priznanja?
- Da li se vrste nasleđa različito tumače od strane različitih grupa, i ukoliko je to slučaj, kako se one tumače?
- Kako se shvatanja o nasleđu nadmeću jedna sa drugim i kako treba rešiti to pitanje?
- Koja su naša shvatanja i iskustva u vezi sa kulturnim nasleđem?
- Koje su to oblasti i nivoi na kojima se raznolikost može primetiti? Da li se ideja o raznolikosti može videti u sledećem: kulturi, prirodi, privatnoj svojini, identitetu, ljudskim pravima?

Teme koje su obuhvaćene kursom su:

- građansko društvo
- sposobnost za donošenje odluka
- položaj žena kroz istoriju i danas
- položaj manjinskih etničkih grupa, omladine, itd.

4. KRATAK PREGLED KURSA

LEKCIJA 1	KONCEPTI I METODOLOGIJE STUDIJA O KULTURNOM NASLEĐU
Nedelja 1	Uvod u nasleđe, vrednosti i institucije
Nedelja 2	Promena stavova i vrednosti u pogledu kulturnog nasleđa
Nedelja 3	Koncept nematerijalnog nasleđa
Nedelja 4	Identitet, korišćenje nasleđa i poimanja "razlike"
Nedelja 5	Stavljanje nasleđa na uvid javnosti/Izlaganje nasleđa
Nedelja 6	Nasleđe i razvoj
Nedelja 7	Upravljanje nasleđem
LEKCIJA 2	LOKALITETI KULTURNOG NASLEĐA
Nedelja 8	Prirodno nasleđe
Nedelja 9	Kulturni predeli
Nedelja 10	Graditeljsko nasleđe: gradovi i sela
Nedelja 11	Graditeljsko nasleđe: građevine/objekti
LEKCIJA 3	NASLEĐE I RAZNOLIKOST: KLJUČNA PITANJA
Nedelja 12	Razmatranje pitanja koja sejavljaju tokom kursa
Nedelja 13	Život sa raznolikošću
Nedelja 14	Zajedničke vrednosti i evropski identitet?

5. PONAŠANJE TOKOM KURSA

Na početku kursa zaposleni i studenti treba da se međusobno dogovore o tome da li žele da donesu pravilnik o ponašanju. Njime se reguliše ponašanje učesnika, na primer u vezi sa uvažavanjem drugačijeg mišljenja, rešavanjem problematičnih situacija.

6. KRATAK PREGLED KURSA O NASLEĐU I RAZNOLIKOSTI I SPISAK LITERATURE

Legenda boja u spisku literature:

- Ljubičasta: dokument u pdf formatu u datoteci (nema ograničenja)
- Zelena: dokument u pdf formatu u datoteci, ali se mora pribaviti preko univerziteta, preko JSTOR-a ili na neki drugi način da bi se koristio na kursu
- Smeđa: dokument u pdf formatu se mora pribaviti preko univerziteta preko JSTOR-a ili na neki drugi način
- Plava: knjiga (može se nabaviti preko univerziteta u štampanom izdanju)
- Crna: samo linkovi sa interneta

COUNCIL OF EUROPE framework convention on the Value of Cultural Heritage for Society

CONVENTION FOR THE PROTECTION OF THE ARCHITECTURAL HERITAGE OF EUROPE

LEKCIJA 1: KONCEPTI I METODOLOGIJE PRI UČENJU O NASLEĐU

NEDELJA 1: PREDAVANJE I DISKUSIJA	PRAKTIČNI RAD	NAPOMENE
<p>Uvod u nasleđe, vrednosti i institucije</p> <ul style="list-style-type: none">• Ciljevi kursa, metode učenja i uvod dat od strane predavača• Interdisciplinarnе veze između nasleđa i istorije, arheologije, primenjenih umetnosti, filozofije, prava, planiranja, proučavanja životne sredine, zaštite (nasleđa i prirode), itd.• Definisanje "nasleđa":<ul style="list-style-type: none">- vrste nasleđa (i njihova međusobna povezanost)- terminologija: npr. nasleđe, kulturna raznolikost, održivi razvoj- vrednosti i značaji- zvanično i nezvanično "narodno" nasleđe- evidencija• Institucije u oblasti kulturnog nasleđa: organizacije koje se bave nasleđem, itd.	<p>Grupna radionica aktivnosti "zbližavanja", itd.</p> <ul style="list-style-type: none">- Vežba pod naslovom "Moje nasleđe".- razgovor o učesnicima i njihovim ličnim iskustvima, koji treba da posluže kao sredstvo tokom kursa, i kao smernice u vezi sa ponašanjem tokom kursa-izrada pravilnika o ponašanju od strane grupe koji će važiti za grupu i osoblje	<p>Pristupi kritičkoj studiji o kulturnom nasleđu. Deo 1</p> <p>Uloga institucija koje se bave kulturnim nasleđem na međunarodnom, državnom, lokalnom i regionalnom nivou u definisanju, regulisanju i korišćenju nasleđa, i njihovi planovi u vezi sa pripadnošću, smanjenjem siromaštva i kulturnom revitalizacijom.</p>

THE CONVENTION FOR THE PROTECTION OF THE CULTURAL HERITAGE

THE CONVENTION FOR THE PROTECTION OF THE CULTURAL HERITAGE

LITERATURA

Ključna literatura: članci

- Avrami et al, eds (2000) Values, valorisation and cultural significance, and the need for a conceptual framework. In Values and Heritage Conservation: Research Report: Los Angeles, The Getty Conservation Institute, 3-11
http://www.getty.edu/conservation/publications/pdf_publications/valuesrpt.pdf
- Lowenthal, D. (1998) "Introduction" in Heritage crusades and the spoils of history. Cambridge: Cambridge University Press: xiii-xvii
- Pearce, S. (2000) The making of cultural heritage. Getty Conservation Institute. In Values and Heritage Conservation: Research Report: 59-64
http://www.getty.edu/conservation/publications/pdf_publications/valuesrpt.pdf
- Hall, S. 2000 Whose heritage? Unsettling "The Heritage", re-imagining the post-nation. Lecture given at the conference, Whose heritage? The impact of cultural diversity on Britain's living heritage Manchester, UK. Third Text 49. London: Taylor and Francis: 3-13
- Gibson, L. and Pendlebury, J. (2009) Introduction: Valuing historic environments.
- Williams, S. (1996) Beyond the monuments. In UNESCO Sources 80, June 1996. Paris: UNESCO, 9
- Droste, B. von (2011) The concept of Outstanding Universal Value and its application: from the seven wonders of the ancient world to the 1,000 world heritage places today". Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development 1 (1). Emerald Publishing.

Ključna literatura: knjige

- Lowenthal, D. (1985) The past is a foreign country. Cambridge, Cambridge University Press.
- Smith, L. (2006) Uses of heritage. Oxford: Routledge.

Dodatačna literatura: članci

- Lyon, J. (2007) The Temple of Mithras: changing heritage values in the City of London 1954–2006. Conservation and Management of Archaeological Sites 9 (1) March 2007. London: Maney: 5–37

Dodatačna literatura: knjige

- Bold, J. (2009) Guidance on inventory and documentation of the cultural heritage. Strasbourg, Council of Europe publications.

NEDELJA 2: PREDAVANJE I DISKUSIJA	PRAKTIČNI RAD	NAPOMENE
<p>Promena stavova i vrednovanja kulturnog nasleđa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Istorijat proučavanja i poimanja kulturnog nasleđa • Koncepti zaštite i očuvanja nasleđa <ul style="list-style-type: none"> - autentičnost - etika - tradicionalizam - međunarodne povelje i konvencije • Kulturna raznolikost: nova etika • Uspon održivog razvoja kao modela 	Kratka poseta lokalitetu u blizini prograćena diskusijom: ispitivanje vrednosti	Pristupi kritičkoj studiji o kulturnom nasleđu, Deo 2

PKRK "HAJDE" TOUR, NOVO BRDO

LITERATURA

Ključna literatura: članci

- Williams, S. (1996) The desire to protect and preserve. *UNESCO Sources* 80, June 1996. Paris: UNESCO, 8
- Nasser, N. (2007) Redefining heritage and identity in conservation. *Context* no. 102 2007 Nov, 20-22. http://www.ihbc.org.uk/context_archive/102/nasser/page.html
- Pye, E., 2001 *Caring for the Past: Issues in Conservation for Archaeology and Museums*. London: James and James, 37-56
- Byrne, (2004) Chartering heritage in Asia's post-modern world
and
- Luxon, J. L. (2004). Reflections on the use of Heritage Charters and Conventions, in *The Getty Conservation Institute Newsletter* 19(2)
- Fowler, D. (1987) Uses of the past: archaeology in the service of the state. *American Antiquity* 52 (2): 229-248
- Jokilehto, J. (1985) Authenticity in restoration principles and practices. *Bulletin of the Association for Preservation Technology* 17, 5-11
- Lowenthal, D. (1991) Authenticity? The dogma of self-delusion. In Jones, M. (ed.) *Why fakes matter. Essays on problems of authenticity*. London, 184-192
- Mortensen, L. 2006. Experiencing Copán: the authenticity of stone. In Silverman, H. and Shackel, E. (eds) *Archaeological site museums in Latin America*. University Press of Florida, 47-63
- Ucko, P J (2000) Enlivening a 'dead' past, *Conservation and Management of Archaeological Sites* 4. London, Maney: 67-92
- UNESCO/ICOMOS (1994) *The Nara Document on Authenticity*
- ICOMOS (1996) *The Declaration of San Antonio* <http://www.iflaclc.org/guidance/ICOMOS-Inter-American Declaration%20of%20San%20Antonio-1996.pdf>
- Cecil, C. (2011) "We shall soon have the newest ancient heritage in the world": The rise of the sham replica under Moscow Mayor Yuri Luzhkov and its implications for Russia's architectural heritage. *The Historic Environment* 2 (1). London: Maney. 68-102
- Mbunwe-Samba, P. (2002) Should developing countries restore and conserve? In Layton, R., Stone, P. and Thomas, J. (eds) *Destruction and Conservation of Cultural Property*. One World Archaeology. London and New York, Routledge: 75-92
- ICOMOS Australia (1999) *The Burra Charter: The Australia ICOMOS Charter for Places of Cultural Significance* http://australia.icomos.org/wp-content/uploads/BURRA_CHARTER.pdf

Ključna literatura: internet linkovi

- United Nations World Commission on Environment and Development (1987) *Our Common Future*. New York: Oxford University Press. Most commonly referred to as the Brundtland Report <http://www.un-documents.net/wced-ofc.htm>
- ICOMOS US (1996) *Inter-American Symposium on Authenticity in the Conservation and Management of the Cultural Heritage*, San Antonio, Texas - March 1996 <http://www.usicemos.org/symp/archive/docs>

Dodatačna literatura: članci

- Pereira, H. N. (2007) Contemporary trends in conservation: centralization, significance and sustainability. *City and Time* 3, (2), 15-25
- UNESCO (1996) *Our Creative Diversity Report* <http://unesdoc.unesco.org/images/0010/001055/105586Eb.pdf>
- English Heritage (2007) *Conservation principles, policies and guidance for the sustainable management of the historic environment*. London: English Heritage <http://www.english-heritage.org.uk/publications/conservation-principles-sustainable-management-historic-environment/>

Dodatačna literatura: internet linkovi

- ICOMOS (1964) *International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites The Venice Charter*, 2nd International Congress of Architects and Technicians of Historic Monuments, Venice 25 to 31 May, 1964 http://www.international.icomos.org/e_venice.htm
- ICOMOS (1987) *Charter for the Conservation of Historic Towns and Urban Areas*, http://www.international.icomos.org/e_towns.htm
- ICOMOS (1990) *Charter for the protection and management of the archaeological heritage, 1989*, US/ICOMOS Scientific Journal 1(1), 62-65 http://www.international.icomos.org/e_archae.htm

Internet strane sa još povelja i konvencija:

- <http://www.unesco.org/general/eng/legal/convent.shtml>
- http://www.international.icomos.org/e_charte.htm
- <http://www.getty.edu/conservation/resources/charters.html>
- http://www.international.icomos.org/e_venice.htm
- http://www.international.icomos.org/e_towns.htm

NEDELJA 3: PREDAVANJE I DISKUSIJA	PRAKTIČNI RAD	NAPOMENE
Koncept nematerijalnog nasleđa <ul style="list-style-type: none"> • Poreklo koncepta u idejama o kulturnoj raznolikosti • Međunarodne konvencije • Vrste nematerijalnog nasleđa • Beleženje, zaštita i upotreba nematerijalnog nasleđa • Pitanja vezana za nematerijalno nasleđe 	<p>Diskusija:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zaštita nematerijalnog nasleđa: problemi - Razdvajanje materijanog od nematerijalnog nasleđa: da li je to moguće ili poželjno? 	<p>Diskusija o nematerijalnom nasleđu skrenula je pažnju sa nasleđa kao isključivo spomenika, nalazišta i umetnina na ljude koji stvaraju nasleđe i na njihovu stvaralačku praksu. Najnovijim modelom teži se da se održe žive tradicije i održe uslovi koji su neophodni da bi se one održale. Dakle, zadatak je da se taj celokupni sistem održi kao jedna živa stvar, a ne samo da se pređe na prikupljanje „nematerijalnih umetnina“</p>

OSLIKAVANJE LICA - SVADBENA TRADICIJA, DONJE LJUBINJE, PRIZREN

LITERATURA

Ključna literatura: članci

- UNESCO (2003) Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage. Paris, UNESCO
<http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001325/132540e.pdf>
- Kirshenblatt-Gimblett, B. (2004) Intangible Heritage as metacultural production, in Museum, 56(1-2): 52-65
- Nas, P.J.M. (2002) Masterpieces of oral and intangible culture: Reflections on the UNESCO World Heritage List. In Current Anthropology, 43(1): 139-148
- Maffi, L. (2000) Toward the integrated protection of language and knowledge as a part of indigenous peoples' cultural heritage. Cultural Survival 24.(4) Winter 2000 <http://www.culturalsurvival.org/ourpublications/csq/article/toward-integrated-protection-language-and-knowledge-a-part-indigenous-pe>
- Whiting, D. (2005) Conserving built heritage in Maori communities. In Stovel, H., Stanley-Price, N. and Killick R. (eds) Conservation of living religious heritage. ICCROM Conservation Studies 3. Rome, ICCROM: 12-18
http://www.iccrom.org/pdf/ICCROM_ICS03_ReligiousHeritage_en.pdf
- Inaba, N. (2005) The Ise Shrine and the Gion Festival: Case studies on the values and authenticity of Japanese intangible living religious heritage. In Stovel, H., Stanley-Price, N. and Killick R. (eds) Conservation of living religious heritage. ICCROM Conservation Studies 3. Rome, ICCROM: 44-56
http://www.iccrom.org/pdf/ICCROM_ICS03_ReligiousHeritage_en.pdf
- Ohinata, F. (2010) UNESCO's activities for the safeguarding of the intangible heritage in the Horn of Africa. African Study Monographs, Suppl.41: 35-49, March 2010. http://jambo.africa.kyoto-u.ac.jp/kiroku/asm_suppl/abstracts/pdf/ASM_s41/4_Ohinata.pdf
- Marchand, T. (2001) Process over product: case studies of traditional building practices in Djenné, Mali, and Sana'a, Yemen. In Teutonico, J.M. and Matero, F. (eds) Managing change: sustainable approaches to the conservation of the built environment. Los Angeles, The Getty Conservation Institute: 137-160

Ključna literatura: internet linkovi

- UNESCO website - Intangible Heritage programme and List of Oral and Intangible Masterpieces:
<http://www.unesco.org/culture/intangible-heritage/#>

Dodatačna literatura: članci

- Schmitt, T. M. (2008). The UNESCO concept of safeguarding intangible cultural heritage: Its background and Marrakchi roots. International Journal of Heritage Studies 14(2): 95-111.
- Weiyun He, A. (2006) Toward an Identity Theory of the Development of Chinese as a Heritage Language. Heritage Language Journal 4(1) Fall, 2006.
- Garduno Freeman, C. (2010) Photosharing on Flickr: intangible heritage and emergent publics. International Journal of Heritage Studies 16 (4-5), May 2005. London, Routledge.

Dodatačna literatura: internet linkovi

- <http://www.yachaywasi-ngo.org/sacredcall.htm>
- <http://www.dialoguebetweennations.com/N2N/PFII/English/RoyLaifungbam.htm>
- <http://www.dialoguebetweennations.com/N2N/PFII/English/RobertoMucaroBorrero.htm>
- <http://www.dialoguebetweennations.com/N2N/PFII/English/AlbertDeTerville.htm>
- <http://www.culturalsurvival.org/publications/cultural-survival-quarterly/australia/traditional-aboriginal-hunting-australia-cultural>
- <http://www.culturalsurvival.org/publications/cultural-survival-quarterly/none/being-indigenous-21st-century>
- <http://www.culturalsurvival.org/take-action/mexico/stop-mining-protect-sacred-sites>
- <http://www.culturalsurvival.org/publications/cultural-survival-quarterly/india/national-parks-indigenous-resource-management-princip>
- <http://www.culturalsurvival.org/publications/cultural-survival-quarterly/none/first-world-conference-cultural-parks>

NEDELJA 4: PREDAVANJE i DISKUSIJA	PRAKTIČNI RAD	NAPOMENE
Identitet, upotreba nasleđa i poimanja o "razlikama" <ul style="list-style-type: none"> Mit i sećanje i njihova uloga u stvaranju identiteta Društvene percepcije i kulturni identitet Starosedelaštvo, nacionalizam, etnička pripadnost, plemenska pripadnost, manjina i zajednica: definicije i koncepti Stvaranje identiteta i "razlika": prednosti i opasnosti Korišćenje arheoloških i istorijskih dokaza za razumevanje konflikta i borbu protiv njega 	Grupna aktivnost, na primer stvaranje humanog sociograma.	Kako stvaramo naš sopstveni identitet / identitete i identitete onih "drugih"?

NARODNA NOŠNJA PRIZRENSKOG REGIONA

LITERATURA

Ključna literatura: članci

- Friedman J. (1992) The past in the future: History and the politics of identity. In *American Anthropologist*, 94(4): 837-859
- Bell, D. (2003) Mythscapes: memory, mythology and national identity in *The British Journal of Sociology* 54: 62-81.
- Halbwachs, M. (1992) Preface, and Chapter 3. In *On collective memory*. Translated and edited by Lewis Coser. Chicago University of Chicago Press. 37-51
- Halbwachs, M. (1992) Space and the collective memory. In *On collective memory*. Translated and edited by Lewis Coser. Chicago University of Chicago Press
- Reid, A. (2001) Cattle, identity and genocide in the African Great Lakes region. *Archaeology International* 4. London: Institute of Archaeology, UCL.
- Kohl, P.L. and Fawcett, C. (1995) Archaeology in the service of the state: theoretical considerations. In *Nationalism, politics and the practice of archaeology*. Cambridge, Cambridge University Press: 3-18
- Barth, F. ed (1969) *Ethnic groups and boundaries*. Boston, Little Brown
- Barth, F. (2000) Boundaries and connection. In: A. Cohen (ed.), *Signifying identities. Anthropological perspectives on boundaries and contested values*.
- Hall, J. (2002) Theory and method in studying ethnicity. In *Hellenicity: between ethnicity and culture*. Chicago, University of Chicago Press: 1-29
- Diaz-Andreu, M. and Champion, T. (1996) Nationalism and archaeology in Europe: an introduction. In *Nationalism and archaeology in Europe*. London, UCL Press.
- Hall, M. (2002) Cape Town's District Six and the archaeology of memory. In Layton, R., Stone, P. and Thomas, J. (eds) *Destruction and Conservation of Cultural Property*. One World Archaeology. London and New York, Routledge: 298-312
- Bhattacharya, N. Myth, history and the politics of Ramjanmabhumi, In Gopal, S. (ed) Anatomy of a confrontation: the rise of communal politics in India. Zed Books.

Ključna literatura: internet linkovi

- Mankiller, W. 2009 *Being indigenous in the 21st century*. Cultural Survival 33.1 Spring 2009
<http://www.culturalsurvival.org/publications/cultural-survival-quarterly/none/being-indigenous-21st-century>

Ključna literatura (knjige)

- Graham, B. and Howard, P., eds (2008) The Ashgate research companion to heritage and identity. Aldershot: Ashgate. 181-194.
- Cote, J. E., Levine, C. (2002). Identity formation, agency, and culture. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Eriksen, T.H. (2002) Ethnicity and nationalism: anthropological perspectives, Second edition. Anthropology, Culture and Society Series. London: Pluto Press.
- Ricoeur, P. (2010) Memory, history, forgetting. Chicago: University of Chicago Press
- Giddens, A. (1999) Runaway world: how globalization is shaping our lives. London: Profile.

Dodatačna literatura: članci

- Dietler, M. (1994) Our ancestors the Gauls: archaeology, ethnic nationalism, and the manipulation of Celtic identity in modern Europe. *American Anthropologist*, New Series 96 (3): 584-605.
- Atkinson, J. A., Banks, I. and O'Sullivan, J. eds (1996). *Nationalism and archaeology*. Scottish Archaeological Forum. Glasgow: Cr勵ithne Press.
- Magne (1997) Co-operative Management of Archaeological Resources. In Greenberg, R. M. ed (1997) Parks Canada: archaeology and aboriginal partners. *Cultural Resource Management* 20(4) <http://crm.cr.nps.gov/archive/20-4/20-4-22.pdf>

Dodatačna literatura: ostalo

- Arnold, B. (1992) The past as propaganda: totalitarian archaeology in Nazi Germany. *Antiquity* 64 (244). London: Antiquity Publications. 464-478

Dodatačna literatura: internet linkovi

- Ross, A. (1994) Traditional Aboriginal Hunting in Australia: A cultural heritage issue. *Cultural Survival* 18.2 Summer 1994 <http://www.culturalsurvival.org/publications/cultural-survival-quarterly/australia/traditional-aboriginal-hunting-australia-cultural>
- Greenberg, R. M. ed (1997) Parks Canada: archaeology and aboriginal partners. *Cultural Resource Management* 20(4) <http://crm.cr.nps.gov/issue.cfm?volume=20&number=04>
- UN Permanent Forum for Indigenous Peoples http://www.un.org/esa/socdev/unpfii/en/about_us.html

NEDELJA 5: PREDAVANJE I DISKUSIJA	PRAKTIČNI RAD	NAPOMENE
<p>Izlaganje nasleđa/stavljanje na uvid javnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prikupljanje sveta: očuvanje kulturne raznolikosti i njene zamke • Muzeji i subjektivnost tumačenja • Razdvajanje "nasleđa" od života? • Alternative: ekološki muzeji, sela/ kompleksi sa nasleđem • Prelazak sa materijalnog na nematerijalno <p>Sećanje, zaboravljanje i proces zaceljivanja-ozdravljenja</p> <ul style="list-style-type: none"> • Memorijalizacija /sećanja 	<p>Odlazak u posetu muzeju</p>	<p>Razmatraju se istorijske i savremene metode i motivi za prikupljanje, prikazivanje i beleženje kulturnog nasleđa.</p> <p>U literaturi se pojam muzeja posmatra kao prostor za izlaganje nečeg što pripada jednom narodu i kako je taj prostor u nekim mestima bio preobraćen-pretvoren u prostor u kome je predstavljeno nešto što pripada zajednici, sa različitim poimanjem pripadnosti i sa obuhvatanjem kulturne raznolikosti. Šta biramo da upamtimo, a šta da zaboravimo prilikom izlaganja nasleđa? Kako su stručnjaci koji se bave nasleđem reagovali na zahteve onih koji su želeli da učestvuju u „sopstvenom“ predstavljanju?</p>

LITERATURA

Ključna literatura: članci

- Carman, J. (2010) Promotion to heritage: How museum objects are made. In Pettersson, S., Hagedorn-Saupe, M., Jyrkkiö, T. and Weij, A. eds (2010) Encouraging Collections Mobility - A Way Forward for Museums in Europe.
http://www.lending-for-europe.eu/fileadmin/CM/internal/handbook/Carman_.pdf
- Russell, R. and Winkworth, K. (2009) Significance 2.0: A guide to assessing the significance of collections. Collections Council of Australia
- Pearson, M. (2004) Artefact or rubbish – a dilemma for Antarctic managers. In Barr, S. and Chaplin, P. (eds) Cultural heritage in the Arctic and Antarctic regions. International Polar Heritage Committee. Monuments and Sites VIII. Paris, ICOMOS.
- Mitchell, T. (1992) Orientalism and the exhibitionary order. In Dirks, N. B. (1992) Colonialism and culture. University of Michigan Press: 289–318.
- Bolton, L. (2006) The Museum as cultural agent: the Vanuatu Cultural Centre extension worker program. New Knowledges.
- Corsane, G. et al (2007) Ecomuseum evaluation: experiences in Piemonte and Liguria, Italy. International Journal of Heritage Studies 13 (2) March 2007. London, Routledge: 101–116
- Meskell, L. (2002) Negative heritage and past mastering in archaeology. Anthropology Quarterly 75 (3) Summer, 2002. Washington: George Washington University Institute for Ethnographic Research: 557–574
- Crooke, E. (2005) Dealing with the past: Museums and heritage in northern Ireland and Cape Town, South Africa. International Journal of Heritage Studies 11 (2), May 2005. London, Routledge: 131–142

Ključna literatura: knjige

- Nelson, R. and Olin, M. (2003) Monuments and memory, made and unmade. Chicago and London, Chicago University Press.
- Tarlow, S. (1999) Bereavement and commemoration: an archaeology of mortality. Oxford: Blackwell.

Ključna literatura: internet linkovi

- Whitmarsh, A. (2000) We will remember them. Journal of Conservation and Museum Studies 7. London: UCL. <http://www.ucl.ac.uk/~ycrnw3c/JCMS/issue7/0111Whitm.pdf>

Dodatačna literatura: članci

- Beck, L. and Cable, T. (2002) The Meaning of Interpretation (and other articles) In Journal of Interpretation Research, 7 <http://www.interpnnet.com/JIR/pdf/v7n1.pdf>
- Engelsman, S. (2006) Possessing someone else's heritage: dilemmas and ways out. Talk given at the British Museum, May 11th 2006.
- Zekrgoo, A. and Barkeshli (2005) Collection management of Islamic heritage in accordance with the world-view and Shar'iah of Islam. In Stovel, H., Stanley-Price, N. and Killick R. (eds) Conservation of living religious heritage. ICCROM Conservation Studies 3. Rome, ICCROM: 94–101 http://www.iccrom.org/pdf/ICCROM_ICSO3_ReligiousHeritage_en.pdf
- ICOM (2004) Code of Ethics. International Council of Museums.

**NEDELJA 6: PREDAVANJE I
DISKUSIJA****PRAKTIČNI RAD****NAPOMENE****Nasleđe i razvoj**

- Unovčavanje nasleđa
- Turizam: prednosti, mane i opasnosti koje turizam može da prestavlja po nasleđe
- Ugrožavanje nasleđa
- Prevazilaženje turizma: druge vrste razvoja?
- Održivi razvoj za lokalne zajednice
- Razvoj kroz prepoznavanje kulturne raznolikosti

Oblasti razvoja i nasleđa utiču jedna na drugu na složen i raznolik način. Ovo predavanje razmatra razvoj i njemu slične aspekte poput smanjenja siromaštva, zastupanja, ljudskih/ kulturnih prava, pripadnosti, pomoći, humanitarizma, zaštite životne sredine, rekonstrukcije nakon sukoba i blagostanja. Gde se tu uklapa nasleđe? Da li nasleđe treba aktivno da se koristiti radi unapređivanja razvoja i da li turizam uvek mora da bude taj izbor?

PANORAMA PRIZRENA

LITERATURA

Ključna literatura: članci

- Cernea, M. (2001) Economic benefits and poverty reduction through cultural heritage preservation, in Cultural heritage and development: A framework for action in the Middle East and North Africa. Washington, The World Bank, 41-55 http://www-wds.worldbank.org/servlet/WDSContentServer/WDSP/IB/2001/08/04/000094946_01072504014633/Rendered/PDF/multi0page.pdf
- Matero, F., and Teutonico, J.M. eds (2003) Managing change: sustainable approaches to the conservation of the built environment: 4th Annual US/ICOMOS International Symposium April 2001, Philadelphia, Pennsylvania. Los Angeles: The Getty Conservation Institute. (Many useful articles)
- MacCannell, D. (2000) Cultural Tourism. In Conservation, The Getty Conservation Institute Newsletter 15(1): 22-27 <http://www.getty.edu/conservation/publications/newsletters/pdf/v15n1.pdf>
- Cochrane, J. and Tapper, R. (2007) Tourism's contribution to World Heritage Site management. In Leask, A. and Fyall, A. Managing World Heritage Sites (eds) Oxford: Butterworth-Heinemann; 97-109
- Pedersen, A. (2002) Tourism impacts and problems. In Managing tourism at World Heritage Sites: a practical manual for World Heritage Site managers. World Heritage Manuals no. 1. Paris: UNESCO: 28-36 http://whc.unesco.org/documents/publi_wh_papers_01_en.pdf

Ključna literatura: internet linkovi

- United Nations (2003) Agenda 21. <http://www.un.org/esa/sustdev/documents/agenda21/english/agenda21toc.htm>
- UNESCO (2000) Making Tourism Sustainable. UNESCO Sources 120: 10-15 <http://unesdoc.unesco.org/images/0011/001189/118985e.pdf>
- Casagrandi, R. and Rinaldi, S. (2002) A theoretical approach to tourism sustainability. Conservation Ecology 6(1) <http://www.consecol.org/vol6/iss1/art13>
- ICOMOS (2002) H@R!: Heritage at Risk 2001-2002. ICOMOS. See especially "Heritage at risk from tourism" <http://www.international.icomos.org/risk/2001/tourism.htm>

Ključna literatura: knjige

- Urry, J. (2002) The tourist gaze: leisure and travel in contemporary society. London: Sage.
Supplementary readings: articles

Dodatna literatura: članci

- CRATerre (2006) Cultural heritage and local development: a guide for African local governments. CRATerre-ENSAG/Convention France-UNESCO
- UNESCO (2003) The Sahara. Of cultures and men: towards a strategy for the sustainable development of tourism in the Sahara, in the context of combating poverty. UNESCO: Paris <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001320/132040e.pdf>
- UNDP Tourism and Culture - Cultural Heritage Conservation and Tourism for Sustainable Development. The Saint Lucia National Trust http://ssc.undp.org/uploads/media/Cultural_He_01.pdf
- UNEP (2003) Tourism and Local Agenda 21. The Role of Local Authorities in Sustainable Tourism. UNEP: Paris <http://www.uneptie.org/shared/publications/pdf/3207-TourismAgenda.pdf>
- ICOMOS (1999) ICOMOS International Cultural Tourism Charter: Managing Tourism at Places of Heritage Significance. Paris: ICOMOS http://www.international.icomos.org/charters/tourism_e.htm

Dodatna literatura: internet linkovi

- Lim, L. (2004) China tourist town's culture clash, BBC website <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/asia-pacific/3839443.stm>

NEDELJA 7: PREDAVANJE I DISKUSIJA	PRAKTIČNI RAD	NAPOMENE
<p>Upravljanje nasleđem</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ciljevi upravljanja nasleđem: za koga i zašto? • Vlasništvo • Korišćenje vrednosti i značaja u upravljanju nasleđem • Upravljanje od strane zajednica i za zajednice • Održivost • Svetsko nasleđe UNESCO 	<p>Aktivnost tokom radionice: Napisati zajedničku izjavu o značaju jednog lokalnog objekta, a da ta izjava posluži kao osnova za razumevanje i upravljanje</p> <p>Diskusija o njenoj primeni</p>	<p>Ustanove koje se bave nasleđem i pojedinci koji njima upravljaju imaju svoje sopstvene planove koji su uslovljeni njihovom ličnom situacijom. Zašto se bavimo upravljanjem? Na čemu zasnivamo naše odluke? Za koga se vrši upravljanje nasleđem?</p>

KONSTANTINOV LUK, RIM

LITERATURA

Ključna literatura: članci

- De La Torre, M. (2002) Assessing the values of cultural heritage. Los Angeles: Getty Conservation Institute.
http://www.getty.edu/conservation/publications/pdf_publications/assessing.pdf
- MacManamon, F.P. and Hatton, A. eds (2000) Cultural resource management in contemporary society: perspectives on managing and presenting the past. One World Archaeology 33. London, Routledge.
- Miura, K. (2006) Conservation of a 'living heritage site'. A contradiction in terms? A case study of Angkor Wat World Heritage Site. Conservation and Management of Archaeological Sites 7(1): 3-18.
- Kiddey, R. and Schofield, J. (2011) Embrace the margins: adventures in archaeology and homelessness. Public Archaeology 10 (1). Lonson, Maney: 4-22
- Creamer, H. (1990) Aboriginal perceptions of the past: the implications for Cultural Resource Management in Australia. In Gathercole, P. and Lowenthal, D. (eds) The politics of the past. One World Archaeology. London, Unwin Hyman: 130-140
- Wharton (2005) Indigenous claims and heritage conservation: an opportunity for critical dialogue. Public Archaeology 4. London: Maney: 199-204.
- Papa-Sokal, M. (2011) Who "Owns" the Euphronios Krater? Nationalism and Internationalism in the protection of archaeological heritage. Present Pasts, North America, 3, Mar. 2011. <http://www.presentpasts.info/article/view/pp.37/67>. Date accessed: 16 Aug. 2011.
- Sullivan, S. (2004) Local involvement and traditional practices in the World Heritage system. In Linking universal and local values: managing a sustainable future for World Heritage. World Heritage Papers 13. Paris, UNESCO WHC: 49-55 http://whc.unesco.org/documents/publi_wh_papers_13_en.pdf
- Also other articles from this journal
- Millar, S. (2006) Stakeholders and community participation. In Leask, A. and Fyall, A. eds (2006) Managing World Heritage Sites. Oxford: Butterworth-Heinemann, 37-54

Ključna literatura: knjige

- King, T. (2002) Thinking about cultural resource management: essays from the edge. Oxford: Altamira Press.
- Fairclough, G. Harrison, R., Jameson, J. and Schofield, J. eds (2008) The Heritage Reader. London: Routledge.

Ključna literatura: internet linkovi

- Australian Heritage Commission (1999) Protecting Local Heritage Places - A guide for communities. <http://www.heritage.gov.au/protecting.html>
- United Nations World Commission on Environment and Development (1987) Our common future. New York: Oxford University Press. (Most commonly referred to as the Brundtland Report.) <http://www.un-documents.net/wced-ofc.htm>

Dodatačna literatura: članci

- Lammy, D. (2006) Community, identity and heritage. In Capturing the public value of heritage: the proceedings of the London conference, 25-26 January 2006 Swindon. UK, English Heritage: 65-69 <http://www.helm.org.uk/upload/pdf/Public-Value.pdf?1299857668>
- CABE (2004) A guide to producing management plans for park and green space management plans. UK: Commission for Architecture and the Built Environment.
- ODPM (2003) Participatory planning for sustainable communities: international experience in mediation, negotiation, and engagement in making plans. Office of the Deputy Prime Minister. UK: HMSO
- Pedersen, A. (2002) Managing tourism at World Heritage Sites: a practical manual for World Heritage Site managers. UNESCO Manuals 1. Paris, UNESCO.
- Moser, S. (2002). Reports on the Community Archaeology Project at Quseir, Egypt. www.arch.soton.ac.uk/Research/Quseir/

Dodatačna literatura: knjige

- Bold, J. (2005) Guidance on heritage assessment. Strasbourg, Council of Europe publications.

Dodatačna literatura: internet linkovi

- English Heritage (2009) Stonehenge World Heritage Site Management Plan. English Heritage <http://www.english-heritage.org.uk/server/show/nav.8675>

LEKCIJA 2: LOKALITETI NASLEĐA

NEDELJA 8: PREDAVANJE I DISKUSIJA

PRAKTIČNI RAD

NAPOMENE

Prirodno nasleđe

- Vrste prirodnog nasleđa
- Međunarodno prirodno nasleđe
- Pristupi u zaštiti i/ili upotrebi prirodnog nasleđa
- Evropske konvencije

Evropa, više od bilo kog kontinenta, predstavlja kolaž relativno malih zemalja. Kao posledica toga, ekosistemi i procesi koji ometaju njihovo funkcionisanje često se protežu izvan nacionalnih granica. Zbog toga će izolovane mere koje su preduzete u okviru lokalnog, regionalnog ili državnog konteksta, u mnogim slučajevima biti neadekvatne za rešavanje problema. Saradnja unutar jednog međunarodnog okvira pruža mogućnost za preuzimanje efikasnijih mera time što se omogućava razvoj zajedničkog pristupa. (Internet strana Saveta Evrope za 1996. godinu)

MIRUŠINI VODOPADI, PEĆKI REGION

LITERATURA

Ključna literatura: članci

■ CoE (1996) The Pan-European Biological and Landscape Diversity Strategy. *Nature and Environment* 74. Council of Europe Press http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/nature/Biodiversity/SN74_en.pdf

■ CoE (1979) Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats - The Bern Convention <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/104.htm>

Ključna literatura: internet linkovi

■ The European Diploma of Protected Areas website http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/nature/Diploma/default_en.asp

■ Lasimbang, J. (1994) National Parks: Indigenous resource management principles in protected areas and indigenous peoples of Asia. *Cultural Survival* 18.2 Summer 1994 <http://www.culturalsurvival.org/publications/cultural-survival-quarterly/india/national-parks-indigenous-resource-management-princip>

Dodatajni materijal: članci

■ Janu, C.K. The South Indian Adivasi experience

■ UNESCO (2010) Sustainable tourism: part threat, part hope. World Heritage Magazine 58, November 2010. Paris: UNESCO

PRIRODNI PREDEO, PLANINE RUGOVA

NEDELJA 9: PREDAVANJE I DISKUSIJA	PRAKTIČNI RAD	NAPOMENE
<p>Kulturni predeli</p> <ul style="list-style-type: none"> • “Prirodni” predeli? • Kulturni predeo: uticaj čoveka na životnu sredinu • Tumačenje predela; razumevanje promena • Korišćenje i očuvanje kulturnih predela • Korišćenje i očuvanje prirodnih predela 		<p>Ispitivanje šta čini “kulturni” predeo onim što jeste nasuprot prirodnom predelu, i implikacije za njegovo očuvanje.</p>

PRIRODNI PREDEO, VALDORĆA (ITALIJA)

LITERATURA

Ključna literatura: članci

- Kirby, V.G. (1993) Keeping up with the world? Global and national trends and directions in the definition and management of landscapes of cultural heritage significance. In Selkby et al (eds) Environmental and resource management in New Zealand. University of Otago
- Fowler, P.J. (2003) World Heritage Cultural Landscapes 1992–2002. World Heritage Papers 6. Paris: UNESCO.
- Déjeant-Pons, M. (2003) The European Landscape Convention: past, present and future. UK Landscape Conference 2010, Liverpool.
- Williams, S. (1996) Four new cultural landscapes. In UNESCO Sources 80, June 1996. Paris: UNESCO
- Rossler, M. (2003) Managing World Heritage Cultural Landscapes and Sacred Sites. In Linking universal and local values: managing a sustainable future for World Heritage. World Heritage Papers 13. Paris, UNESCO WHC: 49-55 http://whc.unesco.org/documents/publi_wh_papers_13_en.pdf
- Also other articles from this journal

Ključna literatura: internet linkovi

- UNESCO (2006) Cultural Landscapes. Paris, UNESCO <http://whc.unesco.org/en/culturallandscape/>
NB provides an excellent bibliography with some we blinks.
- CoE (2000) The European Landscape Convention (the Florence Convention). Council of Europe http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/landscape/default_en.asp

Dodatačna literatura: članci

- English Heritage (2004) Change and Creation: historic Landscape character 1950-2000 <http://users.ox.ac.uk/~arch0217/changeandcreation/changeandcreation.pdf> www.english-heritage.org.uk/characterisation
- De La Torre, M., MacLean, M. and Myers, D. (2003) Chaco Culture National Historical Park: a case study. Los Angeles: Getty Conservation Institute.
- Cultural Survival (1985) The First World Conference on Cultural Parks. Cultural Survival 9.1 Spring 1985 <http://www.culturalsurvival.org/publications/cultural-survival-quarterly/none/first-world-conference-cultural-parks>
- Fleming, A. and Wharton, D. (2009) Experiencing landscapes: Capturing the cultural services and experiential qualities of landscape. In Landscape Character Network News 33, Autumn 2009:10-17
- Daugstad, K., Ronningen, K. and Skar, B. (2005) Agriculture as upholder of cultural heritage. Conceptualisations and value judgements—A Norwegian perspective in international context. Journal of Rural Studies 22(1), January 2006: 67-81

**NEDELJA 10: PREDAVANJE I
DISKUSIJA****PRAKTIČNI RAD****NAPOMENE****Graditeljsko nasleđe: gradovi i sela**

- Razvoj gradova i sela
- Raznolikost načina života
- Vrednost fizičke složenosti i gustine
- Očuvanje graditeljskog nasleđa:
 - urbano planiranje
 - antičko u odnosu na moderno?
 - destrukcija nasuprot nasleđa kao obnovljivog resursa?
 - nasleđe i smisao mesta
 - zajednice i nasleđe

Gradovi i sela su složene mreže ne samo fizičkih struktura, već i šema kretanja, načina života, društvenih i ekonomskih podela i veza. Sve to je neophodno uzeti u obzir prilikom donošenja odluke o tome šta "nasleđe" zaista jeste. U stvari šta nije?

PANORAMA BERATA

LITERATURA

Ključna literatura: članci

- Rodwell, D. (2011) Comparative approaches to urban conservation in Central and Eastern Europe: Zamość, Poland, and Sibiu, Romania. *The Historic Environment* Vol 1 (2): 116-42
- UNESCO (2010) Managing historic cities. *World Heritage Papers* 27. Paris: UNESCO.
- Khouri-Dagher, N (1999) World Heritage: Living places managed by local people. In *UNESCO Sources* 115, 10-11 <http://unesdoc.unesco.org/images/0011/001173/117346e.pdf>
- Mumma, A. (2004) Community-based legal systems and the management of World Heritage Sites in *Linking universal and local values: managing a sustainable future for World Heritage*. *World Heritage Papers* 13. Paris, UNESCO WHC: 43-44 http://whc.unesco.org/documents/publi_wh_papers_13_en.pdf
- Holtorf, C. (2006) Can less be more? Heritage in the age of terrorism. *Public Archaeology* 2 (9). London: Maney: 101-109

Dodatačna literatura: članci

- Sell, J. ed. (2002) Sustainable development in rural areas: its practical role in regeneration in the Balkans. *Proceedings of the ECOVAST Conference and workshop held at Fojnica, Bosnia and Herzegovina. 11 to 13 October 2001.* http://www.ecovast.org/papers/fojnica_e.pdf
- CLG (2009) *World class places: The Government's strategy for improving quality of place*. UK: Communities and Local Government.
- Macdonald, S. (2006) Undesirable Heritage: Fascist Material Culture and Historical Consciousness in Nuremberg. *International Journal of Heritage Studies* 12 (1) January 2006. London, Routledge: 9-28

Dodatačna literatura: internet linkovi

- European Council for the Village and Small Town (ECOVAST) website <http://www.ecovast.org/english/index.htm>

NEDELJA 11: PREDAVANJE I DISKUSIJA	PRAKTIČNI RAD	NAPOMENE
Graditeljsko nasleđe: građevine i arheološki lokaliteti	Terenska poseta obližnjem spomeniku / diskusija	
<ul style="list-style-type: none"> • Vrste građevina/objekata: <ul style="list-style-type: none"> - arhitektura moći - svetovna arhitektura - verska arhitektura • Vrste arheoloških lokaliteta • Konzervacija, restauracija i rekonstrukcija <ul style="list-style-type: none"> - etika - estetika naspram značaja - finansijska održivost - rezultati 		
 <p>KAMENA GRAĐEVINA, ZAPADNO KOSOVO</p>	 <p>ARHEOLOŠKI LOKALITET, CENTAR RIMA</p>	
 <p>MANASTIR VISOKI DEČANI, DEČANI</p>	 <p>HADUMI DŽAMIJA, ĐAKOVICA</p>	

LITERATURA

Ključna literatura: članci

- Matero, F. (2000) Ethics of conservation. In Conservation, The Getty Conservation Institute Newsletter 15(1): <http://www.getty.edu/conservation/publications/newsletters/pdf/v15n1.pdf>
- Baillie, B. (2007) Conservation of the sacred at Angkor Wat: further reflections on living heritage. Conservation and Management of Archaeological Sites 8: 123–131
- Stovel, H., Stanley Price, N. and Killick, R. (2005) Living religious heritage: conserving the sacred. ICCROM forum, Rome Oct 2003. http://www.iccrom.org/pdf/ICCROM_IC503_ReligiousHeritage_en.pdf
- McAttackney, L. (2005) The negotiation of identity at shared sites: Long Kesh/ Maze Prison site, Northern Ireland. Paper presented at the Forum UNESCO University and Heritage 10th International Seminar "Cultural Landscapes in the 21st Century", Newcastle upon Tyne,
- Johnson, M. Renovating Hue (Vietnam): authenticating destruction, reconstructing authenticity. In Layton, R., Stone, P. and Thomas, J. (eds) Destruction and Conservation of Cultural Property. One World Archaeology. London and New York, Routledge: 75–92
- Wijesurya, G. (2002) 'Pious vandals': restoration or destruction in Sri Lanka? In Layton, R., Stone, P. and Thomas, J. (eds) Destruction and Conservation of Cultural Property. One World Archaeology. London and New York, Routledge: 256–263
- Throsby, D. (2001) Sustainability in the conservation of the built environment: an economist's perspective. In Teutonico, J.M. and Matero, F. (eds) Managing change: sustainable approaches to the conservation of the built environment. Los Angeles, The Getty Conservation Institute: 3–10
- UNESCO (2001) Cultural heritage in South East Europe: Kosovo. Paris, UNESCO publications. <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001344/134426e.pdf>
- Bold, J. (2008) The built heritage of the Balkans: a rehabilitation project', Transactions of the Ancient Monuments Society, 52. 49–63
- Bold, J. (2001) Study on the state of the cultural heritage in Kosovo: political and technical components. Strasbourg, Council of Europe publications.

Dodatačna literatura: članci

- ICOMOS (2003) Recommendations for the analysis, conservation, and structural restoration of architectural heritage. International Council for Monuments and Sites. http://www.civil.uminho.pt/masonry/Publications/Recommendations_ICOMOS.pdf
- Grenville, J. (2007) Conservation as psychology: ontological security and the built environment. International Journal of Heritage Studies 1(6). London, Routledge: 447–461.
- Freund, C. (2002) Rebuild the Buddhas of Bamiyan? Slate Magazine online. Posted Jan. 18, 2002
- ICOMOS (2003) Bamiyan Valley – Evaluation.
- CoE (1985) Convention for the Protection of the Architectural Heritage of Europe- the Granada Convention. <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/121.htm>
- CoE (1992) European Convention on the Protection of the Archaeological Heritage (Revised) <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/143.htm>
- CoE (2009) Prizren Fortress PTA: Integrated rehabilitation project plan/survey of the architectural and archaeological heritage. Revised version. Regional Programme for the cultural and natural heritage in south-east Europe. Strasbourg: European Commission/Council of Europe.
- CoE (2006) Ulpiania PTA: Integrated rehabilitation project plan/survey of the architectural and archaeological heritage. Revised version. Regional Programme for the cultural and natural heritage in south-east Europe. Strasbourg: European Commission/Council of Europe. http://www.barneflygning.dk/pdf/PTA_KosovoUNMIK_Ulpiana_APP.pdf
- CoE (2009) Complex of Haxhi Zeka Mill PTA: Integrated rehabilitation project plan/survey of the architectural and archaeological heritage. Regional Programme for the cultural and natural heritage in south-east Europe. Strasbourg: European Commission/Council of Europe

Dodatačna literatura: knjige

- Petzet, M. and Ziesemer, J. eds (2002) Vernacular architecture. Monuments and Sites V. Paris, ICOMOS.

NASLEĐE I RAZNOLIKOST: KLJUČNA PITANJA

NEDELJA 12: PREDAVANJE i DISKUSIJA	PRAKTIČNI RAD	NAPOMENE
<p>Razmatranje ključnih pitanja koja se javljaju tokom kursa.</p> <ul style="list-style-type: none">• Raznolikost: širi koncept• Kulturni obrasci• Ljudska prava i raznolikost• Zajedničke vrednosti i globalna pripadnost: cilj koji je moguće ostvariti?• Interkulturalizam i monokulturalizam• Globalizam i kulturna getoizacija	Organizovanje debate	Prilika da se počne sa zajedničkom izradom nekih od koncepata i slučajeva razmatranih tokom kursa, kao i da se razmotre glavna pitanja.

LITERATURA

Ključna literatura: članci

- ICOMOS Australia (1999) *The Burra Charter: The Australia ICOMOS Charter for Places of Cultural Significance* http://australia.icomos.org/wp-content/uploads/BURRA_CHARTER.pdf
- Ellmeier, A. and Rasky, B (2006) *Differing diversities: Eastern European perspectives*. Transversal study on the theme of cultural policy and cultural diversity. Council of Europe.
- Galla, A. (1994) Authenticity: Rethinking heritage diversity in a pluralistic framework. *The Nara Conference on Authenticity in relation to the World Heritage Convention*. Nara, Japan November 1994. UNESCO World Heritage Centre Agency for Cultural Affairs / (Japan) / ICCROM/ICOMOS
- UNESCO (2002) *Cultural Diversity: Common Heritage, Plural Identities*. UNESCO <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001271/127161e.pdf>

Dodatačna literatura: članci

- Wallis, R.J. and Blain, J. (2004) *Stonehenge road proposals and the 'reburial issue'*. Short position statement submitted as part of evidence to the Stonehenge Inquiry, February 2004. UK: The Sacred Sites/Contested Rights/Rites project.
- ICOMOS (2009) *The Hoi An Protocols for conservation: Professional guidelines for assuring and preserving the authenticity of heritage sites in the context of the cultures of Asia*. UNESCO Bangkok. <http://www2.unescobkk.org/elib/publications/242/HoiAnProtocol.pdf>

NEDELJA 13: PREDAVANJE I DISKUSIJA	PRAKTIČNI RAD	NAPOMENE
<p>Zajedničke vrednosti i evropski identitet?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Višestruke kulturne povezanosti: raznolikost nasuprot integraciji • Da li želimo, ili nam treba zajednički evropski identitet? • Evropski pristupi: integrисани приступ разноликости наследја <ul style="list-style-type: none"> - prekograničне иницијативе у вези са наследјем као што су Европске културне руте и Европска мрежа за наслеђе (HEREIN) • Život са мултикултурализмом: <ul style="list-style-type: none"> - урбани идентитет - урбана практика - интеркултурални градови 	<p>U Evropi која још увек покушава да створи своје друштвено tkivo и да дaje federalističku poruku, ponovno испитивање различитih облика наслеђа могло би да пружи могућност за zajedničко откриће и zajedničки суživot. To би bio корак ка широј кохезији.(Савет Европе 2004. године)</p>	

LITERATURA

Ključna literatura: članci

- CoE (2007) European Manifesto for Multiple Cultural Affiliation. Cultural identities, shared values and citizenship project, carried out following the 3rd Summit of Heads of State and Government of the Council of Europe's Member States in 2006-2007
http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/Identities/Manifeste_europeen_pour_appartenance_culturelle_EN.pdf
- CoE (2009) Heritage and beyond. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/Identities/PatrimoineBD_en.pdf
- Wood, P. ed (2009) Intercultural Cities: Towards a model for intercultural integration. Insights from Intercultural cities, joint action of the Council of Europe and the European Commission. Council of Europe
http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/culture/Cities/ICCModelPubl_en.pdf
- CoE (2009) Citizenship and participation in the intercultural city. Council of Europe
http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/culture/Cities/paperviarregio_en.pdf
- Bonnيل Chalier, P. (2009) Interculturalism in the cultural policies of European cities. Council of Europe
http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/culture/CULTURAL.policy_en.pdf

Ključna literatura: internet linkovi

- Intercultural cities: governance and policies for diverse communities
http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/culture/Cities/Default_en.asp

Dodatačna literatura: članci

- CoE (2009) Ten steps to an intercultural city policy: Guidance for city policy-makers with good practice examples. Council of Europe http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/culture/Cities/AG_en.pdf
- CDPAT (2004) Heritage from elsewhere, heritage of others: Outline of an awareness-raising project. Steering Committee for Cultural Heritage (CDPAT) Strasbourg, 29 April 2004. Council of Europe.
[http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/Identities/CDPAT\(2004\)30E.pdf](http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/Identities/CDPAT(2004)30E.pdf)
- CoE (2010) Resolution CM/Res(2010)52 on the rules for the award of the "Cultural Route of the Council of Europe" certification (Adopted by the Committee of Ministers on 8 December 2010 at the 1101st meeting of the Ministers' Deputies)
http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/culture/Routes/default_en.asp

Dodatačna literatura: internet linkovi

- Technical Cooperation and Consultancy Programme: Publications
Website: http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/cooperation/TCC/publications_en.asp
- HEREIN website: http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/HEREIN/default_en.asp

NEDELJA 14: PREDAVANJE I DISKUSIJA	PRAKTIČNI RAD	NAPOMENE
<p>Život sa raznolikošću</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nasleđe i demokratija • Zajednice: Farska konvencija • Upoznavanje sa raznolikim evropskim nasleđem: metode javnog informisanja i njihove prednosti i mane <ul style="list-style-type: none"> - obrazovni sistemi - igre i aktivnosti - igre preko interneta - javni dijalog - delovanje u zajednicama 	<p>Projektujte u učionici slike nastale tokom aktivnosti fotografisanja i upotrebite ih kao osnovu za diskusiju</p>	<p>Na koji način bi mi kao odgovorni građani trebalo da se aktivno angažujemo po pitanju nasleđa i raznolikosti?</p>

LITERATURA

Ključna literatura: članci

- Hollowell, J. and Nicholas, G. (2009) Using Ethnographic Methods to Articulate Community-Based Conceptions of Cultural Heritage Management. *Public Archaeology* Vol. 8 No. 2–3:141–160.
- Stradling, R. and Rowe, C. eds (2007) *Draft handbook on values for life in a democracy* http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/identities/PLB_E.pdf
- Wolferstan, S. (2007) Community participation in heritage in post-conflict Kosovo. *Promoting democracy, dialogue and reconciliation through Cultural Heritage. Interpreting the Past. The Future of Heritage, Changing Visions, Attitudes and Contexts in the 21st Century. Selected papers from the Third Annual Enare Colloquium, Belgium March 2007*
- Visoka, G. (2009) *Local change-makers: Training manual on human rights education for teachers, young people, and women activists*. Project: "Improving human rights of women, youth and minority groups in the region of Peja/Pec through awareness raising and education". European Commission Liaison Office to Kosovo.
- Anderson, E.F. et al (2009) Serious games in cultural heritage. State-of-the-Art Report, published in the 10th International Symposium on Virtual Reality, Archaeology and Cultural Heritage *VAST – State of the Art Reports* (2009), http://coventry.academia.edu/EikeFalkAnderson/Papers/110808/Serious_Games_in_Cultural_Heritage
- Ondrejka, C. (2009) Education Unleashed: Participatory Culture, Education, and Innovation in *Second Life*. In Salen, K. (ed) *The Ecology of Games: Connecting Youth, Games, and Learning*. The John D. and Catherine T. MacArthur Foundation Series on Digital Media and Learning. Cambridge, MA: The MIT Press, 2008. 229–252. doi: 10.1162/dmal.9780262693646.229
- *The Faro Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society*. Council of Europe <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=199&CM=8&CL=ENG>
- ICCROM (2003) *ICCROM and public advocacy*. Rome: ICCROM

Ključna literatura: internet linkovi

- Bergen, S. (2009) Introduction: Intercultural dialogue on Campus. *Council of Europe Higher Education series No. 11* <http://book.coe.int/ftp/3320.pdf>
- CoE (2008) *White Paper on Intercultural Dialogue “Living Together As Equals in Dignity”*. Launched by the Council of Europe Ministers of Foreign Affairs at their 118th Ministerial Session (Strasbourg, 7 May 2008) http://www.coe.int/t/dg4/intercultural/Source/Pub_White_Paper/White%20Paper_final_revised_EN.pdf
- Arnstein, S. (1969) A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners* 35 (4). 216–224. <http://lithgow-schmidt.dk/sherry-arnstein/ladder-of-citizen-participation.html>

Ključna literatura: knjige

- Belford, P. (2011) Archaeology, community and identity in an English New Town. *The Historic Environment* 2 (1). London: Maney. 49–67.

Dodatačna literatura: članci

- Gardner, P. and Edwards, R. (2006) *Making consultation matter: A survey of voluntary sector experience of Local Authority consultation on Land-use planning*. UK: Heritage Link Land-Use Planning Group Working Party.
- CoE (2008) *The role of media in promotion of intercultural learning*. Report to Council of Europe's Intercultural Cities Programme. Prepared by Media Diversity Institute, May 2008 <http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/culture/Cities/mediapack.pdf>
- Högber, S. (2009) The Past is the Present – Prehistory and Preservation from a Children's Point of View. *Public Archaeology* Vol 6 (1). London, Maney. 28–46

OSTALI IZVORI

Žurnali i časopisi: dostupni na internetu

- Annals of Tourism Research <http://www.sciencedirect.com/science/journal/01607383>
- Cultural Resource Management (Canadian Parks Department) <http://crm.cr.nps.gov/index.htm>
- European Cultural Heritage Review <http://www.europanostra.org/european-cultural-heritage-review/>
- Euromed Heritage <http://www.euromedheritage.net/intern.cfm?menuID=9&submenuID=15>
- Journal of Cultural Heritage <http://www.sciencedirect.com/science/journal/12962074>
- Journal of Interpretation Research
- Journal of Preservation Technology <http://www.apti.org/publications/bulletin.cfm>
- The UNESCO Courier <http://www.unesco.org/new/en/unesco-courier/archives/>
- UNESCO World Heritage Review <http://whc.unesco.org/en/review/>
- UNESCO World Heritage Papers <http://whc.unesco.org/en/series/>
- UNESCO World Heritage Newsletter <http://whc.unesco.org/en/newsletter/>
- US ICOMOS <http://www.usicomas.org/resources/pubs#proceedings>

Žurnali za koje je neophodna preplata: ključna literatura

- International Journal of Heritage Studies <http://www.tandf.co.uk/journals/rjhs>
- Managing Archaeological Sites <http://www.maney.co.uk/index.php/journals/cma/>
- Public Archaeology <http://www.maney.co.uk/index.php/journals/pua/>
- Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development <http://www.emeraldinsight.com/products/journals/journals.htm?id=jchmsd>
- Journal of Sustainable Tourism <http://www.tandf.co.uk/journals/rsus>

Internet strane: Organizacije koje se bave kulturnim nasleđem

- Association for Heritage Interpretation <http://www.ahi.org.uk/>
- Association for preservation technology international <http://www.apti.org/>
- Commission for Architecture and the Built Environment (CABE)
- <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20110118095356/http://www.cabe.org.uk/>
- Council of Europe: European Institute for Cultural Routes
- http://www.culture-routes.lu/php/fo_index.php?lng=fr&dest=ac_00_000&lng=en&PHPSESSID=194a9e00924e09d29f65e021df5f862f
- Council of Europe: HEREIN
- http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/HEREIN/default_en.asp
- Council of Europe: Intercultural Cities
- http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/culture/Cities/Default_en.asp
- Council of Europe: Landscapes
- www.coe.int/T/E/Cultural_Co-operation/Environment/Landscape
- Cultural Heritage Without Borders <http://chwbkosovo.org/full.php?id=1260280202&archive=&subaction=showfull&template=full>
- ECoNETT the European Community Network for Environmental Travel & Tourism. <http://www.wftc.org/> on-line database of information about developments in sustainable tourism.
- European Council for the Village and Small Town (ECOVAST) <http://www.ecovast.org/english/index.htm>
- Europa Nostra <http://www.europanostra.org/>
- European Heritage Network http://www.european-heritage.net/sdx/herein/european_heritage_program/showcontent.xsp?id=2
- Getty Conservation Institute <http://www.getty.edu/conservation/>

- Including: The Getty Conservation Institute newsletter: <http://www.getty.edu/conservation/resources/newsletter.html>
- HELM <http://www.helm.org.uk/>
- ICOMOS <http://www.icomos.org>
- ICOMOS Australia <http://australia.icomos.org/>
- ICCROM <http://www.iccrom.org>
- Inventory of Heritage Organisations in Europe <http://www.heritage-organisations.eu/page?&orl=1&ssn=&lng=2&pge=2>
- Landscape Character News www.landscapecharacter.org.uk
- Organization of World Heritage Cities <http://www.ovpm.org/main.asp>
- Pathways to Cultural Landscapes wwwpcl.eu.de
- UNESCO <http://www.unesco.org/>
- UNESCO World Heritage Centre <http://www.unesco.org/whc/>
- Culture/Conflict/Cooperation WAC www.cultureconflictcooperation.com
- World Bank <http://web.worldbank.org/>
- World Tourism Organisation: <http://www.world-tourism.org/>

Internet strane : Diskusije

- The basic skills of debating http://www.actdu.org.au/archives/actein_site/basicskills.html
- Debating in schools (Learning and Teaching Scotland) <http://www.ltscotland.org.uk/debatinginschools/index.asp>
- World Debating website <http://worlddebating.blogspot.com/p/topics.html>

Internet strane: Kosovo

- OSCE Mission in Kosovo <http://www.osce.org/kosovo/81075>

7. OCENJIVANJE PREDVIĐENOG RADA

7.1. UVOD

Studenti bi tokom semestra trebalo da izrade dva rada koja će se ocenjivati. U obzir dolazi sve, od eseja do zahtevnijeg rada na projektu. Ovde još ništa nije utvrđeno pošto će predavač morati da načini pažljivi izbor u skladu sa zahtevima univerziteta, veličinom grupe studenata, njihovim interesovanjima i načinom na koji se kurs odvija tokom nedelja. Dole navedene opcije predavačima treba da daju niz ideja sa kojima mogu da rade. Ako u razredu vlada entuzijazam, onda studenti mogu da uzmu da rade i dodatne projekte koji se neće ocenjivati.

7.2. OPCIJE ZA OCENJIVANJE PREDVIĐENOG RADA

7.2.1. Predložene teme za eseje

Izaberite jednu temu od ponađenih:

- Šta je nasleđe? Opišite i diskutujte o načinima na koje se nasleđe definiše i prisvaja.
- Diskutujte o konceptu vrednosti i kako se one formiraju. Koji je njihov značaj u razumevanju i očuvanju nasleđa? Kako biste mogli da približite potencijalno suprotstavljene vrednosti u upravljanju nasleđem?
- Diskutujte o konceptima materijalnog i nematerijalnog nasleđa i o tome u kakvom su oni međusobnom odnosu. Da li se ova nasleđa mogu definisati i da li se njima može upravljati na isti način?
- Opišite slučaj gde je arheologija upotrebljena u svrhu jačanja moderne etničke pripadnosti/modernog identiteta ili državnosti.
- Na koji način povelje, zakonodavstvo i uputstva evropskih ili lokalnih vlasti mogu da doprinesu okviru za upravljanje nasleđem?
- Da li je uključivanje lokalnih zajedница važno za upravljanje nasleđem? Ukoliko jeste, šta bi se moglo učiniti da se podstakne njihovo učešće?
- Kulturni turizam je rastući globalni fenomen. Diskutujte o njegovom uticaju na upravljanje nasleđem.
- Koje prepreke mogu najverovatnije da utiču na način očuvanja i predstavljanja predela javnosti? Molimo vas da navedete primere.
- Koje su koristi od kulturne raznolikosti i kako ona može da bude održana?

Teme treba zadati posle 3. nedelje semestra, do kada će se već razmotriti neki od osnovnih koncepata, a radove treba predati 11. nedelje kako bi bili vraćeni i ocenjeni do kraja semestra.

7.2.2. Portfolio o nasleđu i raznolikosti

Studenti se pozivaju da odrede svoje vlastite ciljeve i da predstave te ciljeve i napredak u njihovom ostvarivanju u vidu jednog portfolia. U tu svrhu mogu slobodno da iskoriste fotografije koje su sami snimili, fotografije iz novina i časopisa, pisani rad ili bilo koji drugi pristupačni medij. Obraćanje pažnje na različite teme kursa je od najveće važnosti za izvođenje ove vežbe.

Od samog početka kursa, kao i tokom njegovog napredovanja, od studenata se traži da sebi postave sledeća pitanja:

- Kako su o nasleđu razmišljali na početku kursa?
- Šta žele da postignu pohađanjem ovog kursa?
- Kakva će im će podrška biti potrebna kako bi te ciljeve ostvarili?
- Kako bi oni povezali stečeno znanje sa njihovim osnovnim poljem interesovanja?
- Koje bi metode koristili da to znanje približe svojim prijateljima, kolegama ili lokalnim zajednicama?

Ovo treba da bude urađeno tokom 1. nedelje kako bi studenti mogli da porade na tome.

7.2.3. Fotografija

Studenti mogu da naprave fotografije:

- svega onoga što smatraju nasleđem u njihovoj sredini (pre početka kursa): fotografije bi mogle da bude uključeno u gore navedeni portfolio.

Ili

- fotografiju jedan predmet iz njihove sredine koji smatraju nasleđem pre početka kursa, a zatim da fotografiju neki drugi predmet na kraju kursa. Te fotografije treba da budu propraćene kritičkim esejem u kojem će biti objašnjeno kako su se njihove ideje promenile/proširile zbog pohađanja kursa. Te fotografije bi na kraju semestra mogle da budu prikazane na odeljenjskoj izložbi..

8. RAD NA PROJEKTU KOJI SE NE OCENJUJE

8.1. UVOD

Ovaj rad treba da bude obavljen ili tokom časova praktičnog rada ili kao vannastavna aktivnost. Neki će studenti možda poželeti da se dodatno angažuju tako što će raditi na projektu tokom vikenda ili raspusta.

8.2. OPCIJE ZA RAD KOJI SE NE OCENJUJE

8.2.1. Rečnik kursa

Praktični rad u ovom kursu mogao bi da započne vežbom Izrade rečnika koja bi mogla da se nastavi tokom celog semestra. Studenti se dele na manje grupe (3-5 studenata) i redovno se sastaju. Oni zapisuju reči ili pojmove koje su naučili na određenom predavanju, ili reči kojih su se prisetili a da su tiču tematike, ili reči ili pojmove koje ne razumeju baš dobro...

Pitanja koja su osmišljena da podstaknu kritičko razmišljanje su (ali nisu ograničena na):

- Koje reči se po njihovom mišljenju ističu?
- Kako bi grupe definisale svaki od tih pojnova?
- Ima li nekih razlika ili sličnosti?
- Da li ima drugih pojnova koje bi želeli da dodaju na spisak?
- Koja je vrsta podrške na raspolaganju kako bi se još više pospešilo njihovo razumevanje?

S vremena na vreme bi jedna grupa drugoj grupi mogla da predstavi svoj Rečnik, uz objašnjenje svake reči, termina ili pojma. Na kraju kursa, ti Rečnici bi se mogli smatrati, između ostalog, "fizičkim dokazom" napretka koji su studenti postigli u proučavanju nasleđa i raznolikosti.

Jedan od rezultata ove vežbe bi, između ostalog, mogao da bude i shvaćanje da ne postoji konačna ili krajnja definicija pojnova kao što su kultura ili nasleđe. Značenja se stalno menjaju i subjektivne su prirode, a svaka godina će proizvesti različite rezultate. Predavač će morati oprezno da posreduje u diskusijama, podstičući promišljeno postavljanje pitanja i prihvatanje oprečnih mišljenja.

8.2.2. Praktično vrednovanje nasleđa

Studenti bi mogli da se upoznaju sa zvaničnim oblicima vrednovanja nasleđa npr. putem proučavanja obrasca za nominaciju nasleđa za uvrštavanje u Uneskovu listu Svetske kulturne baštine, kao i da sprovedu vežbu izrade "nominacije" jednog lokaliteta na Kosovu.

8.2.3. Diskusija i formalne rasprave

Pitanje praktičnosti vođenja diskusija/ne-formalnih rasprava uglavnom zavisi od broja studenata koji pohađaju kurs. Neki izborni kursevi na prištinskom univerzitetu imaju 20-30 studenata, dok one popularnije kurseve pohađa i do 70-80 studenata. U prvom slučaju bi bilo lako podeliti studente na dve grupe (npr. 10-15 studenata u svakoj grupi). Međutim, to bi bilo manje izvodljivo sa većim brojem studenata. Broj studenata je takođe povezan sa rizikom da debate postanu zapaljive – što je veći broj studenata to je rizik veći.

Verovatno bi bilo najbolje da se debata vodi na konvencionalni, formalni način, odnosno:

- Utvrditi temu, na primer: "ova grupa predlaže da je nasleđe obnovljivi resurs"
- Izaberite tri govornika koji će biti u ekipi koja je "Za" dati predlog, i tri govornika koji će biti u ekipi koja je "Protiv".
- Članovi tima odlučuju među sobom koje će argumente koristiti svaki pojedinačni član
- Svaki član equipe govori 5 (?) minuta
- Glasovi "Za" i "Protiv" iz publike se prebrojavaju i utvrđuje se koja je ekipa pobedila.

Studenti bi mogli da diskutuju i razmenjuju svoje novostećeno znanje sa studentima sa drugih fakulteta i katedri. Diskusije bi mogle da se prošire i na mesto koje nasleđe zauzima i način na koji se koristi unutar drugih profesionalnih grana, poput arhitekture, zaštiite životne sredine, prava, istorije, umetnosti, itd.

8.2.4. Studentski časopis

Studenti bi mogli da uzmu u obzir pisanje blogova o onome šta su naučili ili da na kraju semestra izrade pisano verziju studentskog časopisa u kojem će izveštavati o onome šta su radili.

9. AKTIVNOSTI I IGRE

Ovo je izbor aktivnosti koje bi mogле da budu predložene za sprovođenje tokom praktičnih delova kursa. One neće biti ocenjivane, već su osmišljene da zadovolje niz drugih potreba i ciljeva:

- otklanjanje barijera i omogućavanje učesnicima da se bolje upoznaju
 - izgradnja timskog duha
 - stimulisanje diskusije/omogućavanje vođenja diskusije o ponekad složenim temama na jedan veoma neformalan način
 - podsticanje zapažanja i postavljanja pitanja
 - razmena raznih znanja i iskustava u vezi sa raznim nasleđima
 - primena teorijskog znanja steklenog na predavanjima u praksi
 - izrada materijala koji bi mogli da se koriste u aktivnostima ostvarivanja kontakata sa javnošću
 - veličanje nasleđa i njegove raznolikosti.
-

9.1. AKTIVNOSTI KOJE SE SPROVODE TOKOM KURSA

"Moje nasleđe"

Svaki učesnik treba da na komadu hartije zapiše jednu stvar koju smatra važnim delom svog nasleđa. Odgovor treba da bude kratak i ne mora da sadrži sve činjenice o tom nasleđu/ne mora da bude iscrpan. Od učesnika se zahteva da budu što maštovitiji i da razumeju da ovim može da bude obuhvaćeno materijalno i nematerijalno nasleđe. Studenti ne trebaju da se došaptavaju, i biće im dato nekoliko minuta da razmisle.

Kada to urade, studentima se objašnjava da treba da odrede jednu osobu iz grupe koja je navela najsličniji primer njihovom. Svaki student naglas navodi grupi svoj primer ne dajući nikakva objašnjenja, a zatim se grupa deli na parove. Primeri ne moraju da budu baš isti, ali mogu da potpadnu pod iste teme. Ako ima nekih studenata čiji se primjeri ne slažu, to nije problem jer studenti ipak mogu da rade u paru. Moderator će možda morati da pomogne ukoliko se radi o velikoj grupi, pošto može da se desi da studenti budu stidljivi tokom rada u parovima.

Zatim svaki par ima 10-15 minuta da jedan drugome objasne zašto je napisao/la ono što je napisao/la, a onda se grupa ponovo okuplja u krug i svaka osoba iz para predstavlja drugom paru iz grupe ideje svog para.

Probijanje leda/učenje da se drugi saslušaju/podsticanje diskusije/jačanje solidarnosti u vezi sa pitanjima od zajedničkog interesa.

Napomena: Ova vežba je sprovedena i u njoj su studenti uživali tokom radionice održane u Bolzanu (Italija, avgust 2011. godine). Grupa od 24 studenata je radila zajedno, bez podele u manje grupe, zbog čega je celokupna vežba trajala skoro dva sata, ali to je dobro funkcionsalo. U nekoliko slučajeva učesnici su sedeli u grupama od tri kada su njihove teme bile veoma slične. U nekim slučajevima je bilo neophodno da osoblje Saveta Evrope pomogne u prevođenju.

U završnom delu učesnici su bili veoma uključeni u diskusiju, obogaćujući je svojim iskustvima i upoređujući beleške. Atmosfera je bila veoma opuštena i učesnici su izjavili da to što su morali da grupi objasne svoje ideje, smatraju posebno korisnim iskustvom u učenju i važnim da se saslušaju i razumeju različite ideje i iskustva.

Definicije

Grupa se deli na manje grupe od 5 ili 6 studenata i svaka grupa odabira jedan pojam koji je važan za kurs i razmatra različite definicije tog pojma, npr. nasleđe, kultura, raznolikost, univerzalnost, itd.

Svaki pojedinac zatim bira nešto što na jedan kreativan način predstavlja pojam na kojem su radili. To bi mogao da bude pozorišni komad, skulptura, slika, građevina/objekat ili pesma.

Zatim se učesnici okupljaju i svaka grupa predstavlja:

- a) svoje zaključke u vezi sa definicijom pojma, i
- b) njihovih 5-6 primera i objašnjava zašto su njih izabrali.

Ova vežba je slična prethodnoj vežbi, izuzev što je karakteriše više timskog rada i što je možda zahtevnija u intelektualnom smislu. Iako bi gore navedena vežba (2) mogla veoma dobro da posluži na početku kursa, ona može da se koristi i kasnije, kada su studenti bolje upoznati sa pojmovima. Tokom ove vežbe razvija se poštovanje prema stavovima druge grupe.

Korišćenje okruženja kao slučaja za analizu.

Ovo se može iskoristiti na sličan način kao i prethodna vežba, osim što se počinje tako što se jedna grupa pošalje u okolnu oblast tako da može da istraži šta za nju predstavlja nasleđe. Oblast koja se koristi ne mora baš da bude neka koja očigledno ima istorijsku vrednost, štaviše bolje je da to nije slučaj. Izašavši na obične ulice svog grada, učesnici će biti podstaknuti da ono sasvim obično sagledavaju na jedan nov način: da traže značenje u onome što vide svakog dana. Kad se vrate u učioniku mogu da izvedu gore navedenu vežbu.

Upotreba okruženja kao podrške u obrazovanju/za probijanje leda/za učenje da se saslušaju drugi/podsticanje diskusije/jačanje solidarnosti u pogledu pitanja od zajedničkog interesa.

Svetska muzika

Studenti slušaju široki dijapazon muzike u trajanju od 30 minuta (obično je to tradicionalna muzika iz celog sveta). Zatim jedni drugima saopštavaju koje je emocije u njima izazvalo slušanje te muzike. Moderator im zatim nešto kaže o toj muzici: ko je bio kompozitor, šta znači tekst, zašto je ona važna.

Zatim se pokreće rasprava u vezi sa iskustvima učesnika. Čemu nas muzika kao nasleđe uči?

Istraživanje ideje raznolikosti; pomaže u povezivanju svih nas kao ljudskih bića jer se muzika stvara iz emocija koje su zajedničke svim ljudskim bićima. Stimuliše sposobnost slušanja.

Povežite ovu aktivnost sa mestima koje ćete posetiti. Zašto dajete određenom mestu neko posebno značenje ili zašto ono izaziva posebnu emociju? Zašto se to ne događa sa drugim mestima? Za šta koristimo nasleđe?, itd.

Stvaranje sociograma o ljudskim pravima i raznolikosti – igrokaz

Učesnicima se daju beleške u kojima su opisani različiti profili ljudi koje možemo naći u našem društvu, na primer:

- Četrdesetogodišnji godišnji muškarac bele puti, oženjen, rukovodilac u preduzeću koje uspešno posluje već dugo godina;
- Šesnaestogodišnja Romkinja, neudata, živi samo sa jednim roditeljem i ima dete, nema ličnu kartu (nije registrovana), nezaposlena;
- Osamnaestogodišnja devojka bele puti koja živi u seoskoj patrijarhalnoj zajednici, siromašna, bez mogućnosti da se obrazuje;
- Tridesetogodišnji muškarac sa invaliditetom koji ima blagu mentalnu zaostalost;
- Sedamdesetogodišnja žena koja živi sama i nema pravo da prima penziju;
- Dvadesetsedmogodišnji muškarac sa završenom srednjom školom, homoseksualne orientacije.

Učesnici imaju vremena da razmisle o svojim ulogama i naprave "svoju" životnu priču.

Kao prvo, moderator ih prvo zamoli da stoe jedni pored drugih u redu. Kao drugo, on/ona zamoli svakog učesnika da ispriča svoju priču.

Moderator ima spisak pitanja koja se odnose na osnovna ljudska prava, kao što su: pravo na obrazovanje, zdravstveno osiguranje, slobodu kretanja, slobodno izražavanje ljubavi, prava žena, itd. Zatim objašnjava da na svako pitanje može da se odgovori sa "Da" ili sa "Ne", i da na to pitanje mora da se da odgovor sa tačke gledišta njihovih uloga. Ako je odgovor "Da", onda učesnik načini jedan korak napred, a ukoliko je odgovor "Ne", onda učesnik načini jedan korak unazad. Nakon što bude postavljeno poslednje pitanje, iz krajnjeg položaja učesnika moći će da se vidi da su svojim telima ispisali „grafikon“ koji jasno pokazuje da li je njihova situacija unapredila ili unazadila njihove živote, i kakav je njihov položaj u odnosu na položaj drugih.

U pripremi za ovu vežbu se od učesnika traži da se emocionalno užive u svoje uloge i da saosećaju sa likovima koje tumače. Nakon vežbe učesnici treba da opišu svojaosećanja; da opišu razlike i prepreke sa kojima su se oni suočili tokom svog života i njihov uticaj. Zatim se pitaju šta je moglo da bude urađeno drugačije i šta bi bilo neophodno da se promeni da bi se postigle promene. Na kraju, od njih se traži da kažu šta bi mogli da ponude svojoj zajednici i zašto je to toliko važno.

Napomena: Ova vežba može da izazove kontroverzu i mora da bude sprovedena veoma pažljivo.

Tokom diskusije koja je usledila na radionicici, neki su smatrali da bi vežba mogla da izazove nelagodnost kod nekih učesnika, npr. kod nekog ko bi protiv svoje volje igrao homoseksualni lik, ili nekog ko je homoseksualac ali ne bi želeo da heteroseksualni likovi glume homoseksualci... Stoga bi u prvoj fazi trebalo koncipirati vežbu, a informacije o vežbi treba dati unapred. Ako grupa smatra da nije zadovoljna sprovođenjem ove vežbe, to je u redu. Važno je utvrditi zašto je to tako i o tome smireno porazgovarati. Jednostavno se može dogoditi da učesnici nisu još spremni za takvu vrstu vežbe. Možda bi mogli da razmotre mogućnost sprovođenja ove vežbe u kasnijem toku kursa.

Dom i porodica

Diskusija: Kakva su iskustva učesnika u vezi sa domom i porodicom, a posebno u tradicionalnijim okruženjima kao što su sela, gde su živeli njihovi roditelji ili roditelji njihovih roditelja?

Da li nasleđe i tradicije iz tih iskustava njima nešto znače: da li će ih oni nastaviti? Koje? Zašto?

Koji je njihov stav prema zasnivanju sopstvene porodice i kakav je taj stav u odnosu na iskustva njihovih rođaka i da li se razlikuje? Da li je neophodno još uvek se pridržavati tradicionalnog oblika porodice?

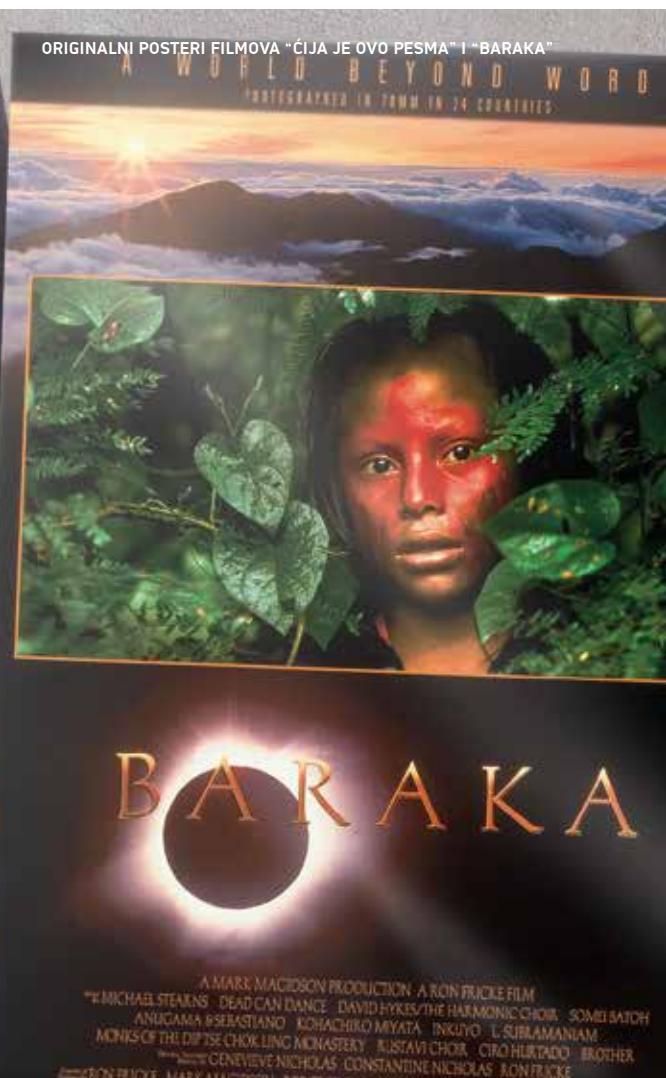
Unapređivanje kursa

Izrada kursa je završena, univerzitet se složio da ga sproveđe i on sad treba da bude najavljen! Učesnici treba da izrade jednu televizijsku reklamu u trajanju od jednog minuta, koja bi trebalo da bude prikazana na lokalnoj televizijskoj stanici u cilju reklamiranja novog kursa na univerzitetu. Ciljna publika su mlađi ljudi. Svaka grupa treba da napravi jedan skeć, svi učesnici grupe treba da daju svoje ideje, neki da organizuju a drugi da pripreme scenu, vežbaju/glume.

Učesnici će imati pola sata za pripreme, a zatim će grupa imati još pola sata da gleda "reklame" u glumačkoj izvedbi ostalih članova, kao i da diskutuje o njima. Od studenata se može zatražiti da sve to pripreme unapred.

Prikazivanje filmova

Film pod nazivom "Čija je ovo pesma" pokrenuo je kvalitetnu raspravu i studenti su ga smatrali veoma interesantnim. Isto je bilo i sa filmom "Baraka" (film Rona Frikea i Marka Magidsona). Mogu se koristiti brojni dokumentarni filmovi kako bi se ilustrovale teme iz predavanja i pokrenula diskusija. Ti filmovi bi se mogli prikazivati i u popodnevnim časovima čime bi se omogućilo prisustvo i drugih studenata, i njihovo kasnije uključivanje u diskusiju.

9.2. KVIZOVI I IGRE KOJI SE KORISTE U AKTIVNOSTIMA ZA UKLJUČIVANJA OKOLINE

Osmislite kviz o nasleđu

Taj kviz bi mogao da obuhvati pitanja o međunarodnom nasleđu ili o Kosovu. Kviz bi mogao da bude izведен u formi "kafanskog kviza" koji se često sreće u Velikoj Britaniji:

- 10 pitanja je razvrstano u 6–8 različitih kategorija. Obično te kategorije mogu da pokrivaju široki niz oblasti kao što su: geografija, sport, film, pop muzika 60-tih godina, nauka, hrana i piće, ljudi, itd. U ovom slučaju pitanja moraju da se tiču nasleđa, pa bi tako i kategorije mogле da obuhvataju npr. lokalitete svetskog nasleđa, istoriju, građevine, pesme, hranu, jezike, itd.
- Kviz je takmičarske prirode: učesnici se dele u ekipe od po 4–6 članova: bilo bi dobro da kviz bude najavljen unapred kako bi učesnici imali više vremena da se podele u ekipe. Ekipa bi trebalo sebi da daju neko ime.
- Svaka ekipa sedi zajedno za odvojenim stolom tako da članovi mogu da se konsultuju u vezi sa odgovorima, a da ih ne čuju ostale ekipe.
- Svaka ekipa dobija obrazac koji popunjava za svaki krug pitanja:

KRUG 1: LOKALITETI SVETSKOG NASLEĐA

Pitanje br.

Odgovor

1

2

3

4 itd...

- Voditelj kviza čita prvo pitanje i daje ekipama minut ili određeno vreme da daju odgovor, a zatim sledi pitanje broj 2, i sve tako do pitanja broj 10. Na kraju svakog kruga obrasci se prikupljaju i sabiraju se poeni, a zbir poena svakog tima objavljuje se naglas.
- Na samom kraju kviza objavljuje se pobednička ekipa i ona obično dobija nagradu, često u vidu vina ili piva.

Napomena. Samo osmišljavanje pitanja za ovaj kviz predstavlja jednu dobru vežbu: grupa može da bude podeljena u manje grupe, od kojih svaka izrađuje 10 pitanja. Oni mogu da probaju da ta pitanja postave jedni drugima. Ako budu zadovoljni pitanjima, onda bi mogli da organizuju kviz veče na svom univerzitetu (iako niko od njih ne bi mogao da učestvuje u timovima pošto bi već znali sve odgovore...). To bi mogao da bude način da se privuku studenti sa drugih fakulteta i da se razmenjuju znanja.

Izrada špila karata za igranje

Ovo je naizgled jedna laka vežba. Od učesnika se zahteva da izaberu 52 slike koje će se naći na isto tolikom broju karata za igranje, kako bi se izradio špil karata koji bi promovisao nasleđe Kosova. Ako se ova vežba sprovodi "uživo" na času, onda će slike biti zamišljene i treba da budu opisane. Inače, studenti bi zaista mogli da izrade jedan stvaran špil karata.

Format karata za igru nameće jedan određeni broj/limit od 52 karte (plus jedan džoker!). Ovaj format nudi mogućnost 4 "ruke", ili 53 sasvim različite slike. Ovo je u stvari vežba popisivanja koja nije tako jednostavna kao što se čini. Šta treba obuhvatiti i u kojoj meri? Da li treba obuhvatiti materijalno kao i nematerijalno nasleđe, i kako ga treba predstaviti? Da li treba obezbediti da zemlja bude podjednako zastupljena po geografskom, istorijskom, prirodnom ili kulturnom kriterijumu ili po svim kriterijumima. Naravno, ne postoje tačni odgovori: važan ishod vežbe je da grupa koja učestvuje u vežbi na kraju bude u stanju da drugima objasni svoje odluke.

Zmije i merdevine/kviz znanja

Zmije i merdevine su jedna drevna igra na tabli koja potiče iz Indije. Igra je laka baš kao i igra Ludo. Igrači se kreću po tabli bacanjem kockica i napreduju duž merdevina ili se kreću nadole po zmijama. Ova igra je veoma popularna među decom u Velikoj Britaniji već duži niz godina. Međutim, čini se da ona nije poznata na Kosovu. Sa svojim indijskim poreklom ona istovremeno uvodi elemente novine i kulturne raznolikosti.

Vidi:

http://en.wikipedia.org/wiki/Snakes_and_Ladders

Jednostavna (uobičajena) verzija može se igrati i na internetu: vidi

http://www.helppidzlearn.com/games/snakes_and_ladders/snakes_and_ladders.shtml

Studenti se isto tako mogu podstaći da razviju svoju verziju igre, npr. verziju u kojoj učesnici treba da daju odgovore na pitanje pre nego što bace kockicu, i da ukoliko ne daju tačan odgovor gube pravo na bacanje. Pitanja koja će se postavljati moraju da budu prilagođena uzrastu dece (ili odraslih) kojima je ta igra namenjena, a treba da budu na temu nasleđa.

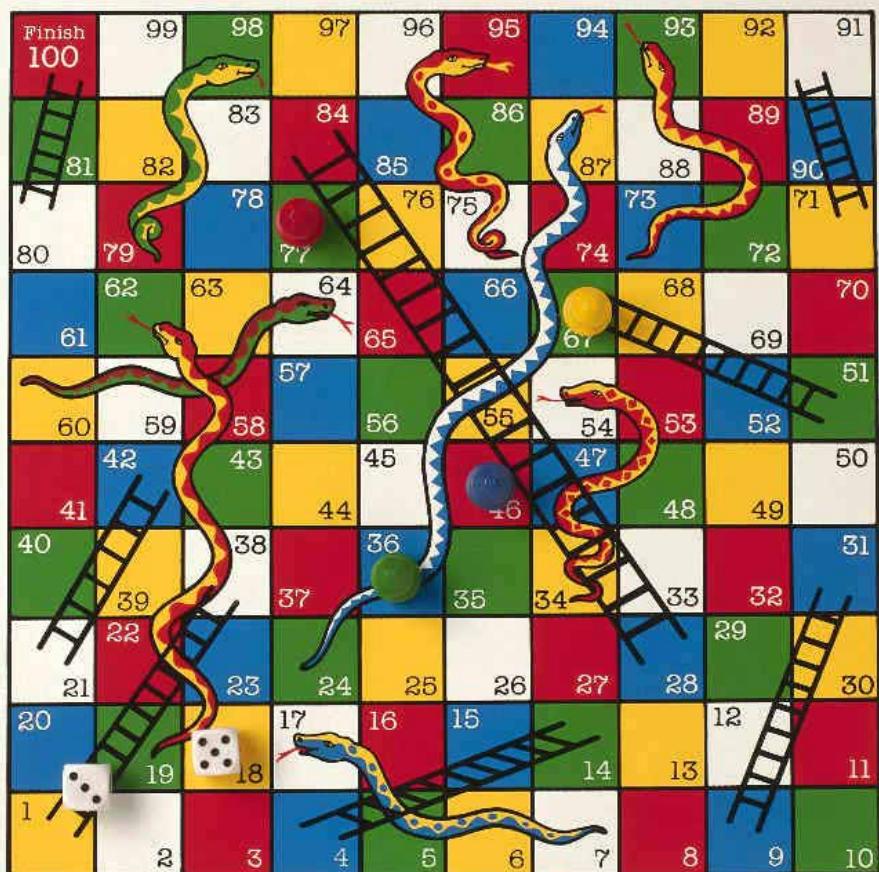
Ova igra se može koristiti u školama ili se može izraditi kao poklon za prijatelje ili porodicu.

Napomena: Ukoliko se dizajn preuzme sa interneta (kao na prikazanoj slici) onda se karte ne mogu prodavati.

Pokretna kolekcija igara na tabli i drugo

Te igre se mogu izraditi tako da se mogu poneti u školu. To bi trebalo da budu igre koje se tradicionalno igraju u školama ili kod kuće, a možda i igre koje polako nestaju ili su poznate samo u određenim delovima Kosova.

Igre možete koristiti da inicirate razgovore o nematerijalnom nasleđu, načinu na koji se koristi/uživa u njemu, o zajedničkom i višestrukom nasleđu. Time bi se stvorila prilika da se podeli uživanje u nasleđu, i da se pokrene diskusija o drugim igramama koje učenici ili nastavnici znaju, o tome koje je poreklo tih igara i kakav je njihov značaj u pogledu nasleđa i kontinuiteta.

10. POSETE LOKALITETIMA

10.1. IZBOR LOKALITETA

Reč "lokalitet" ne sme da vas navede na pogrešan put: posete treba da pruže studentima priliku da vide što je moguće veći broj različitih vrsta nasleđa, pri čemu treba da se uključi nematerijalno nasleđe, dakle ne samo fizičke objekte poput spomenika ili predela, već i različite tradicionalne načine života, verske prakse, domaće radinosti i prakse.

Izbor mesta koja će biti posećena bi trebalo da se menja iz godine u godinu, pri čemu će sam izbor da zavisi od vremena i raspoloživog novca.

10.2. POSETE

Preporučuje se da:

- posete budu organizovane vikendima pošto je za posetu potrebno nekoliko sati. Idealno bi bilo da se jedan ceo dan iskoristi za posećivanje nekoliko mesta;
- predavači treba da izbegavaju organizovanje poseta na otvorenom tokom zime pošto je veoma hladno i vlažni vremenski uslovi ograničavaju vreme koje će studenti želeti da provedu u razgledanju lokaliteta;
- studentima treba unapred obezbediti literaturu u vezi sa izabranim lokalitetima, a to treba uraditi u vidu informativnog paketa. Studentima treba reći šta se od njih očekuje kada dođu na lokalitet u pogledu prikupljanja informacija, fotografisanja, itd., tj. posete treba da budu dobro iskorišćene i da ne budu isključivo turističkog karaktera;
- Izbor vodiča čije će usluge biti korišćene bude pažljivo načinjen: idealno gledano predavač treba da bude dovoljno dobro pripremljen da mu vodič nije ni potreban. Ukoliko predavač vodi posetu, to će omogućiti studentima da je mnogo bolje iskoriste od pukog izvlačenja turističkih informacija (koje ionako moraju da budu sadržane u njihovom informativnom paketu), pošto će ih predavač navoditi da postavljaju sve veći broj pitanja;
- tokom dana bude izdvojeno izvesno vreme za razmišljanje i diskusiju

10.2.1. Upitnik u vezi sa posetama

lokalitetima

Upitnik se može koristiti kao sredstvo za prikupljanje informacija i ideja tokom svake

posete lokalitetu. Studenti treba da vode beleške dok se nalaze na lokalitetu, a možda i neposredno nakon posete. Upitnik treba da bude odštampan i podeljen studentima kao deo njihovog informativnog paketa za taj dan (Napomena: Obrazac prethodno treba da bude proširen kako bi se obezbedilo više prostora za pisanje.)

To će zahtevati dosta vremena pošto je obrazac pogodniji za posetu samo jednog ili dva lokaliteta. Obrazac se može takođe koristiti kao deo jednog šireg projekta za razumevanje nekog konkretnog lokaliteta.

Načinjene beleške se mogu iskoristiti tokom završne diskusije kada će biti razmatrane sve posete. One će pomoći učesnicima da utvrde:

- Vrednosti koje poseduju lokaliteti, danas i u prošlosti
- Reakcije koje su oni kao pojedinci imali u vezi sa svakim lokalitetom
- Razloge za različite načine upravljanja i predstavljanja lokaliteta.

POSETA SPOMENIKA, GRADSKA KUĆA
VITERBOA (ITALIJA)

UPITNIK ZA POSETE LOKALITETIMA: NASLEĐE I RAZNOLIKOST

1. VRSTA LOKALITETA:

1.1 Opišite ukratko od čega se sastoji lokalitet npr. Gotski zamak iz 14. veka sa kapelom koja je dograđena u 18. veku, nalazi se na uređenom zemljištu površine 10 ha sa velikim drvećem i jezerom.

2. VREDNOSTI: Koje su to vrednosti koje ovaj lokalitet čine značajnim?

2.1 Istorijске

2.2 Arheološke

2.3 Arhitektonske

2.4 Estetske

2.5 Atmosfera/smisao mesta

2.6 Duhovne (ovo se ne odnosi samo na verske građevine)

2.7 Vrednosti za zajednicu

2.8 Rekreativne

2.9 Prirodne/ekološke

2.10 Političke (mesto moći, rađanja političkih ideja, mesto političkog sukoba)

2.11 Identitet (za pojedince iz lokalne zajednice, širu zajednicu, narod)

2.12 Asocijativne (nešto što vi ili neko drugi povezuje sa ljudima, događajima, sećanjem)

2.13 Ekonomski (uticaj na lokalnu, regionalnu ili nacionalnu privredu)

2.14 Obrazovne

2.15 Ostale vrednosti?

Odlučite o tome kako lično želite da rangirate te vrednosti: na vaše mišljenje ne treba da utiče ono šta ste učili ili šta neko drugi misli. Zatim vašu listu uporedite sa listama ostalim učesnicima. U potpunosti je moguće i prirodno je da će se vaše ideje razlikovati, i možda ćete naučiti da cenite ili razumete aspekte lokaliteta putem upoređivanja ideja. Takođe ćete možda ustanoviti da se neke vrednosti jednostavno sudaraju sa drugima, što je isto tako normalno.

3. ZNANJE

3.1 Da li je lokalitet dovoljno istražen i da li o njemu ima dovoljno saznanja

3.2 Ako nije, šta nedostaje?

3.3 Da li su obuhvaćana sva istorijska razdoblja lokaliteta ili je naglasak na jednom određenom periodu?

3.4 Ako je usredsređenost na jednom određenom periodu, zašto je to tako?

3.5 Da li bi se razumevanje/uživanje /reagovanje moglo promeniti istraživanjem manje poznatih razdoblja?

4. AKTERI

4.1 Za koga je ovaj lokalitet važan?

4.2 Kako biste opisali lokalnu zajednicu? Napomena: Da li se sastoji od različitih grupa?

5. PRISTUP

5.1 Da li je lokalitet otvoren za javnost?

5.2 Koje je radno vreme?

5.3 Da li je svim posetiocima/korisnicima lokaliteta omogućen pristup svim delovima lokaliteta?

5.4 Ako to nije slučaj, zašto?

6.NAČINI KORIŠĆENJA

6.1 Na koji način se lokalitet koristi? Napomena: načini korišćenja ne moraju imati nikakve veze sa vrednostima nasleđa ili turizmom. Neki lokalitet mogu da koriste deca jer nemaju gde da se okupljaju. Neko lepo mesto mogu da koriste ljudi da tamo šetaju svoje pse.
Crkvu mogu koristiti umetnici da tamo dolaze i slikaju ili ljudi koji ne pripadaju nijednoj veroispovesti jer žele da imaju neko mirno mesto za razmišljanje.

6.2 Da li su se načini korišćenja lokaliteta menjali tokom vremena? Na koji način?

6.3 Da li za to postoje dokazi?

6.4 Da li bi se načini korišćenja mogli ponovo promeniti?

7. VLASNIŠTVO I UPRAVLJANJE

7.1 Ko je vlasnik lokaliteta?

7.2 Koje institucije/grupe/pojedinci rukovode tim lokalitetom?

7.3 Koji je njihov poseban interes u upravljanju lokalitetom?

7.4 Da li je lokalna zajednica na bilo koji način uključena u vođenje brige o lokalitetu ili upravljanju lokalitetom?

7.5 Kako se vlasništvo /upravljanje odražava na način na koji je lokalitet predstavljen, npr. da li ono ograničava šta možete da vidite/saznate/ razumete /uživate?

7.6 Kako bi povećano učešće lokalne zajednice moglo da promeni i/ili poboljša način na koji se upravlja lokalitetom?

8. STANJE LOKALITETA

8.1 U kakvom je stanju lokalitet?

8.2 Kako to stanje utiče na način na koji gledate na lokalitet?

9. ZAŠTITA

9.1 Da li su preduzete bilo kakve konzervatorske intervencije? Koje?

9.2 Da li su te mere izvedene oprezno i etički?

9.3 Na koji način su te mere izmenile lokalitet?

10. AUTENTIČNOST

10.1 Šta smatrate "autentičnim" u vezi sa ovim lokalitetom? Napomena: Autentičnost se može odnositi ne samo na materiju, već i na osećaj i doživljaj mesta.

10.2 Ukoliko je autentičnost sadžana u najranijem / izvornom obliku, zbog čega je to tako?

10.3 Da li bi kasnije dogradnje trebalo da budu uklonjene kako bi se neki objekat vratio u svoje "autentično" stanje?

10.4 Ukoliko bismo to učinili, da li bismo bili u opasnosti da damo sud vrednosti sa kojim se drugi u budućim razdobljima ne bi složili?

10.5 Ili, da li ima kasnijih faza gradnje koje su takođe autentične same po себи? Npr. dogradnje izvršene u 18. veku na objektu koji potiče iz 16. veka autentične su za objekat koji potiče iz 18. veka, a to razdoblje može zaista biti najvažnija faza izgradnje tog objekta.

11. TUMAČENJE

11.1 Da li postoji neki materijal na lokalitetu koji daje tumačenje (informativne table, pamfleti, knjige)?

11.2 Da li je na raspolaganju vodič?

11.3 Kako biste ocenili kvalitet tumačenja?

11.4 Čemu vas je to tumačenje naučilo?

11.5 Da li bi tumačenje trebalo da bude složenije, višeslojno, i na koji način?

11.6 Da li bi lokalna zajednica /zajednice trebalo da budu uključene u izradu tumačenja lokaliteta?

11.7 Šta bi se time dobilo?

12. POIMANJA

12.1 Da li su se poimanja u vezi sa lokalitetom menjala tokom vremena?

12.2 Ukoliko jesu, na koji način?

13. SEĆANJA

13.1 Da li je važno zabeležiti i razumeti sećanja ljudi u vezi sa nekim lokalitetom?

13.2 Šta ako su ta sećanja traumatična?

13.3 Da li traumatična sećanja treba da budu zaboravljena, a lokalitet "neutralisan" što je pre moguće?

13.4 Da li je to stvarno moguće ili da li to sa sobom nosi opasnosti?

14. RANIJE POSETE

14.1 Da li ste ranije posećivali ovaj lokalitet?

14.2 Ukoliko niste, zašto?

15. BUDUĆE POSETE

15.1 Da li biste ponovo došli?

15.2 Zašto?

